

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894.

Första Kammaren.

N:o 22.

Onsdagen den 11 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 3 och 4 i denna månad.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg af följande lydelse:

Ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr brukspatron *Ernst Nisser* är tills vidare af sjukdom hindrad att närvara vid kammarens sammanträden, intygar

Stockholm den 9 april 1894.

P. J. Wising,
Med dr.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande n:r 5, i anledning af väckt motion om ändring af riksdagsordningens stadganden i afseende å ledamöternas af Första Kammaren valbarhet m. m.;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 37, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 38, i anledning af väckt motion om ändring af § 4 i gällande stadgar för Riksdagens bibliotek;

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ordnandet af pensionsförhållandena vid intendenturcorpsen;

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag för krigshofrätten;

Första Kammarrens Prot. 1894. N:o 22.

n:o 41, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel;

n:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till staden Köping af vissa delar utaf kronolägenheten Köpingsön n:o 1; och

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Jemtlands fältjägareregementes mötesplats af mark, tillhörig f. d. militiebostället Kungsgården n:o 1 i Jemtlands län;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 4, med anledning af återremiss af utskottets betänkande n:o 2, i anledning af väckt motion om tillägg till § 25 i Kongl. förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 45, i anledning af väckta motioner om ändring dels i 22 kap. 4 § ärfdebalken och dels i lagen angående tillsyn å förmyndares förvaltning af omyndigs egendom den 18 april 1884;

n:o 46, i anledning af väckt motion om ändring af 17 kap. 10 § handelsbalken;

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 10 kap. 5 § strafflagen; och

n:o 48, i anledning af väckt motion om ändring af 11 kap. 13 § strafflagen.

Anställdes val af fem ledamöter i kammarens tillfälliga utskott n:o 3; och befunnos efter valförrättningens slut dertill hafva blifvit utsedde:

herr Svedelius	med 92 röster,
» Evers	» 91 »
» Treffenberg	» 90 »
» Sederholm	» 87 »
» Widmark	» 87 » .

Anställdes val af två suppleanter i kammarens tillfälliga utskott n:o 3; och befunnos efter valförrättningens slut dertill hafva blifvit utsedde:

herr Tamm, P. G.,	med 73 röster,
» Nisser, Ernst	» 63 » .

Vid föredragning af bankoutskottets den 7 i denna månad bordlagda memorial n:o 6, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes olika beslut i fråga om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken, godkändes den föreslagna voteringspropositionen.

Härpå tillkännagaf herr talmannen, att efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren omröstning jemlikt 65 § riksdagsordningen öfver nyssnämnda voteringsproposition komme att anställas vid kamrarnes sammanträden lördagen den 14 i denna månad.

Föredrogs å nyo sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 6 och 7 innevarande april bordlagda betänkande n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 3, med förslag till förordning angående husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder.

Lagförslag om husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder.

Herr Philipson: Då jag i det sammansatta utskottet varit en bland dem, som ansett sig böra afgifva reservation mot utskottets hemställan, anhåller jag, herr talman, att få yttra några få ord och till de skäl, som blifvit angifna i reservationen, ytterligare lägga några sådana.

Det må visserligen kunna sägas, att denna fråga är obetydlig, men jag ber att få betona, att här föreligger dock en kongl. proposition och att framställningen dock blifvit gjord af Kongl. Maj:t, afseende att rätta ett missförhållande, uppkommet genom ett uteslutande i nu gällande, bevillningsförordning af sådan art, att det sannolikt kan antagas hafva varit beroende endast af förbiseende. Sedan komiterade för afgifvande af förslag till ny mantalsskrifningsförordning, uti ett den 14 december 1889 afgifvet betänkande ifrågasatt, »huruvida icke, vid det förhållande, att personliga skyddsafgiften upphört att utgå och sålunda ur bevillningsförordningen uteslutits det i § 2 af förordningen om mantalsspenningarnas utgörande återopade stadgande angående husbönders och vissa med dem likstälda personers skyldighet att ansvara för tjenares eller arbetares bevillningsutskylder, särskild föreskrift borde meddelas om husbönders eller arbetsgifvares skyldighet att betala mantalsspenningar och andra personliga utskylder för sina underhafvande», så har kammarrätten i sitt den 17 april 1890 afgifna utlåtande tillstyrkt denna komiténs framställning, och utskottet har, ehuru det afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition, dock medgifvit, att den af Kongl. Maj:t föreslagna åtgärden skulle lända till lättnad både vid debiteringen och vid utskyldernas utgörande samt verka derhän, att kommuner och vederbörande verkligen mer än som nu sker erhålla de afgifter, som med det i äldre bevillningsförordningar förekommande stadgandet afsågos och måhända äfven erhöles.

Det kan icke förnekas, att redan nu den praxis i allmänhet är rådande, att husbonden och arbetsgifvaren betalar eller åtminstone förskotterar sina arbetares personliga utskylder; jag tror nästan det har

Lagförslag
om husbondes
eller arbets-
gifvares an-
svarighet för
tjenares eller
arbetares per-
sonliga ut-
skylder.

(Forts.)

gått så långt, att näppeligen många arbetsgifvare vägra att redan nu utan det föreslagna stadgandet så göra. Utskottet har deremot invändt, att man genom antagande af Kongl. Maj:ts förslag skulle betaga arbetare och tjenare deras rätt att erhålla kännedom om och granska de utskylder de hafva att utgöra förr än efter det desamma blifvit af arbetsgifvaren betalda, och att förslaget kunde komma att inskränka deras rättigheter i beskattningsafseende. Jag betvivlar detta påståendes rättighet. Jag tror tvärtom, att arbetarne gerna se denna skyldighet att på en gång betala utskylderna öfverflyttad till husbonden eller arbetsgifvaren, samt att den tydliga förmånen att till honom småningom få återbetala hvad han för dem utlagt af dem till fullo uppskattas.

Man har vidare anmärkt, att husbonden eller arbetsgifvaren vid dylik utlaga eller förskott skulle komma i en bättre ställning än vederbörande hafva i afseende på ifrågavarande utskylders indrivande genom utmätning, emedan utskökningslagens stadgande om fritagning af vissa lösören icke behöfde af honom beaktas vid afdrag å arbetslönen eller uttagande af förskottet. Jag tror icke detta, utan min öfvertygelse är, att husbonden, om han finner sin arbetare icke innehafva tillgångar till mer än hvad för hans uppehälle är nödvändigt, då icke heller gör något afdrag på dennes lön eller arbetspengar för de af honom förskottterade personella utskylderna.

Då jag sålunda finner det föreliggande förslaget för såväl arbetare som kommuner och vederbörande fördelaktigt samt i synnerhet i hög grad underlättande vid uppbörden af nu ifrågavarande utskylder, anhallar jag, herr talman, att på de af mig nu angifna skälen få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag på utskottets.

Herr Moberg: Enligt mitt förmenande skulle det vara i hög grad beklagligt, om utskottets hemställen bifölles och den kongl. propositionen derigenom blefve afslagen. Det skulle i sådant fall kunna sägas, att det varit bättre, om den kongl. propositionen aldrig framkommit, ty den praxis, som hittills utan invändning fått råda, skulle icke längre kunna fortfa, då den förklarats icke vara laglig. Olägenheterna här af, äfven på landsbygden högst känbara, skulle i städerna med deras till stor del lösa befolkning blifva alldeles olidliga. Redan nu är magistraten i städerna mycket betungad af den skriftvexling, som är nödvändig för att uttaga utskylder, som af icke personlig art ej kunna på arbetsgifvarens debetsedel upptagas. Finge nu icke vidare de personliga utskylderna uppföras på arbetsgifvarens debetsedel, skulle handräkningskrifvelserna mångdubblas, restantie- och afkortningslängder med deraf föranledda åtgärder i hög grad ökas, och det beklagliga förhållandet slutligen inträffa, att kommunerna beröfvades sina väl behöfliga inkomster af just de personer, som icke på något annat sätt bidraga till lättande af deras bördor; ett förhållande, som måste anses så mycket beklagligare, som det blefve den oordentlige och ett kringflackande lefnadssätt hän gifne arbetaren, som skulle slippa, under det den är efter år hos arbetsgifvaren kvarstannande arbetaren för detta sitt välförhållande drabba-

des hårdare af beskattningen. Ty det är obestriddigt, att i samma mån afkortningarna ökades, skulle kommunens inkomster minskas, och det följaktligen blifva nödvändigt att uppsöka nya skattekällor.

Ser man på utskottets betänkande, har man svårt att komma till annan uppfattning, än att andra motiv, än dem utskottet anfört, måtte för dess beslut hafva varit bestämmande. Sedan utskottet nemligen talat om den hittills rådande praxis i fråga om sättet för uttagandet hos arbetsgifvarne af arbetarnes personella utskylder, säger utskottet, att detta är ett förfarande, som i regel torde lända till fördel för så väl dem, hvilka utskylderna tillkomma som för de skattskyldige sjelfva. Nu borde väl en hvar kunna tycka, att, sedan utskottet kommit till denna uppfattning, det äfven bort vara utskottet angeläget att fortfarande i betänkandet häfda vidmagthållandet af en praxis, som utskottet ansett för den skattskyldige gagnelig samt följaktligen tillstyrka antagande af Kongl. Maj:ts förslag. Men detta är så långt ifrån fallet, att utskottet i det följande, ehuru med ringa framgång, gör allt hvad på detsamma ankommer för att förringa den uppfattning, som först af detsamma uttalats. Det säges nemligen vidare i betänkandet, att arbetsgifvarens ansvar i detta fall icke skulle för den skattskyldige vara en förmån, och anföres såsom skäl för detta påstående, »att då i utsökningslagen stadgas, att från utmätning skall undantagas viss gäldenärs egendom, torde, derest arbetsgifvaren skulle hålla på sin enligt förslaget honom tillkommande rättighet, de af ifrågakommande skattskyldige, hvilka äro i så torftiga omständigheter, att de ej ega utmätningbara tillgångar, komma i sämre ställning än andra skattskyldige i likartade omständigheter. Här får jag för min del anmärka, att jag icke begriper, hvad utskottet egentligen menat. I utsökningslagen stadgas, att gäldenär har rätt att från utmätning undantaga vissa lösören m. m., som för familjens underhåll behöfvas, till ett värde af 75 kronor; — men härom är icke fråga i detta fall. Har deremot arbetstagaren intjenat lön, som innestår hos arbetsgifvaren, är densamma utmätningbar, och då arbetsgifvaren af de nämnda medlen innehåller arbetstagarens utskylder förfar han ju ej annorlunda än som utmätningssmannen skulle hafva gjort, om han kommit och verkställt utmätning vid samma tidpunkt.

Vidare säger utskottet: »då de skattskyldige väl i allmänhet först vid tiden för aflöningsens innehållande och sålunda, efter det utskylderna redan blifvit erlagda, skulle komma att erhålla kännedom om de dem påförda utskylder, synes förslaget innebära en obehörig inskränkning i de skattskyldiges rätt att sjelfve pröfva riktigheten af och, i fall af befogenhet, vidtaga åtgärd för rättelses erhållande i den verkställda debiteringen». Detta motiv kunde hafva egt någon betydelse om det vore fråga om utskylder som grunda sig på bevillning, men de personliga utskylderna äro bestämda och utgöras på samma sätt som mantalspenningar, hvadan någon anledning till anmärkning mot samma utskylder icke kan ifrågakomma i annat fall än att misskrifning skett af uppördsmannen. Att på ett sådant förhål-

*Lagförslag
om husbondes
eller arbets-
gifvares an-
svarighet för
tjenares eller
arbetares per-
sonliga ut-
skylder.*
(Forts.)

Lagförslag om husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjänares eller arbetares personliga utskylder.

lande grunda påståendet derom, att lagen skulle kunna medföra rättskränkningar synes mig i hög grad egendomligt.

Då utskottet tydligen funnit de anförda skälen icke synnerligen talande, utan i behof af förstärkning, kulminerar utskottets bevisningsteori sålunda: »om än visserligen antagas må, att nu antydda förhållanden allenast undantagsvis skulle kunna anses innebära en verklig kränkning af enskild rätt, synes likväl utskottet den omständighet, att det föreslagna stadgandet dock tydligen *kan* föranleda rättskränkningar, vara af väsentlig betydelse». Jag tillåter mig fråga: hvad betyder detta? Ett stadgande, som *kan* föranleda rättskränkningar, ehuru för öfrigt gäneligt och lämpligt, skulle sålunda enligt utskottets förmenande icke böra göras gällande. Så vidt jag förstår kan precis samma invändning göras mot nästan alla bestämmelser i lagen. Så t. ex. kan det ju inträffa, att en domare dömer till ansvar för tjufnad, utan att full bevisning om tjufnadsbrottet förekommit. Men icke bör väl därför, att en rättskränkning för den dömda sålunda kan uppstå, lagstiftaren underlåta att stadga straff för tjufnad? Det är, synes mig, uppenbart, att något lagstadgande icke kan gifvas, som icke skulle kunna genom en felaktig tillämpning föranleda rättskränkning; men om ett lagstadgande är godt och nyttigt, bör väl en sådan omständighet icke verka derhän, att det bör ur lagen uteslutas.

Slutligen har utskottet äfven ansett sig böra se saken från arbetsgifvarens sida, men då icke mycket varit emot den kongl. propositionen att härutinnan invända, har utskottets anförande i sådant afseende blifvit skäligen matt. Det har blott betonat, att en arbetsgifvare i det fall, att arbetaren flyttat, men enligt förut lemnad uppgift till mantalsskrifningen fortfarande är upptagen såsom anställd hos samme arbetsgifvare, denne får betala arbetarens utskylder; men jag vill härmed erinra att samma anmärkning som jag nyss gjorde, här kan gälla, nemligen att det icke är fråga om utskylder som grunda sig på bevillning, utan om personliga utskylder, om hvilkas belopp så väl arbetsgifvaren som arbetaren hafva vid dennes aflyttning full visshet. För öfrigt tror jag, att arbetsgifvarne i allmänhet äro tillräckligt intresserade i den kommuns angelägenheter de tillhöra, för att gerna åtaga sig de ringa olägenheter, som äro förenade med förpligtelsen att ansvara för sina tjänares ifrågavarande utskylder.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, tillåter jag mig att yrka bifall till reservationen.

Herr Hasselrot: Af den anteckning, som är gjord vid betänkandet, finner kammaren, att jag icke deltagit inom utskottet i behandlingen af denna fråga; men då jag hyser samma uppfattning som utskottet och ingen fört utskottets talan, skall jag bedja att få göra detta med några få ord.

Jag tillåter mig att först se på arbetarens rätt i förevarande hänseende, och jag tror, att genom de bestämmelser, som finnas uti ifrågavarande kongl. proposition, arbetarens rätt kan i viss mån sägas

vara kränkt, då han står på en af husbonden uppgjord mantalsskrifningslista. Derigenom skulle staten och kommunen erhålla en förmånsrätt till arbetarens utskylder, som staten och kommunen icke hafva be-
träffande den enskilde löse arbetaren. Arbetsgifvaren skulle så att säga ställas i proprieborgen för arbetarens utskylder. Han skulle tvingas betala arbetarens personliga utskylder, och han skulle naturligtvis sedan hafva rätt att af arbetarens ringa arbetsförtjenst göra sig betäckt. Denna arbetare komme således i sämre ställning än andra enskilda arbetare. Försöker staten att hos dem uttaga utskylderna, och de befinnas hafva mindre tillgång än 75 kronor, slippa de betala dessa utskylder, hvilket icke blir förhållandet, derest arbetsgifvaren skall förskottera.

*Lagförslag
om husbondes
eller arbets-
gifvares an-
svarighet för
tjenares eller
arbetares per-
sonliga ut-
skylder.*

(Forts.)

Det är icke såsom talaren å vermlandsbänken sade, att aflöningen kan tagas ut i alla händelser. Det är nemligen mycket vanligt, att, då dessa utskylder skola tagas ut hos arbetaren, icke finnes någon innestående lön att tillgripa utan blott den lösa tillgången i hemmet. Samma talare yttrade, att om man också måste erkänna att en rättskränkning kan ske, så bör man därför icke vara rädd att antaga stadgandet, då det för öfrigt är nyttigt. Han frågade exempelvis om det icke skulle stadgas straff för tjufnad, därför att domaren möjligen kunde döma origtigt. Exemplet haltar emellertid såson: nästan alla exempel. I senare fallet är det domaren, som tillämpar lagen origtigt och det kan lagstiftaren ej hjälpa, då i förra fallet myndigheterna visserligen skulle tillämpa stadgandet rätt, men just detta leda till den anmärkta obilligheten. Det är sådant lagstiftaren bör undvika, och mellan dessa begge fall förefinnas därför en väsentlig skillnad.

Ser jag åter på arbetsgifvaren, så vågar jag påstå, att äfven hans rätt i någon mån kränkes genom Kongl. Maj:ts förslag. Förhållandet är, såsom kammaren väl vet, att då mantalsskrifningen sker till exempel hösten 1893 utskylderna skola betalas 1895. Kan det vara billigt att ålägga en arbetsgifvare att 1895 betala utskylderna för alla de arbetare, som stå upptagna på hans mantalsförteckning 1893? I huru många fall kommer icke arbetsgifvaren att finna sig urständsat att göra sig betäckt?

Talaren på vermlandsbänken påpekade svårigheten för städernas magistrater att begära handräckning för uttagande af dessa utskylder. Det kan nog så vara, men det få magistraterna finna sig i. Om kommunerna gå miste om en del personella utskylder, så få de också finna sig deri. Det kan icke vara rätt att öka kommunernas inkomster på arbetsgifvarnes bekostnad.

Jag kan sålunda icke godkänna Kongl. Maj:ts förslag, men på samma gång erkänner jag villigt; att det förfarande, som förslaget vill lagstadga är synnerligen fördelaktigt, så fort det grundar sig på frivillig öfverenskommelse mellan arbetarne och arbetsgifvarne, och detta lär väl i många, ja, kanske de flesta fall äfven för framtiden blifva händelsen, såsom hittills sagts vara förhållandet. Jag tror således att bestämmelsen

Lagförslag är öfverflödigt och kan vara skadligt, och därför tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag.

Lagförslag
om husbondes
eller arbets-
gifvares an-
svarighet för
tjenares eller
arbetares per-
sonliga ut-
skylder.

(Forts.)

Herr statsrådet friherre von Essen: Alla lära väl vara ense derom, att det är på tiden att få en lagbestämmelse i denna fråga, som gör all tvekan omöjlig, hvilken tvekan är obehaglig för dem den berör, såväl dem som skola döma i frågan, som dem hvilka hafva att betala utskylder. Klagomål hafva också uppkommit och afgjorts af Kongl. Maj:t i afseende på, huruvida arbetsgifvare skall betala eller icke betala dessa utskylder, och Kongl. Maj:t har i det fallet i likhet med kammarrätten ansett, att arbetsgifvare ännu är skyldig att betala sådana afgifter, på grund deraf att bestämmelsen står kvar i författningen om mantalspenningarnas utgörande och hänvisar till bevillningsstadgan af år 1869 och följande, ända till år 1883. Då ströks, såsom vi veta, den saken i bevillningsförfordningen men icke på det sättet, att det afgjordes af Konung och Riksdag rörande ändring i fråga om mantalspenningarnes utgörande, såsom denna författning kräfde, utan det står endast, att utskylderna skola utgöras, på sätt i bevillningsförfordningen är stadgadt, och bevillningsförfordningen på den tiden hade detta stadgande. Af den anledningen ansågos arbetsgifvarne fortfarande hafva denna skyldighet. I hvilket fall som helst var det praxis att så skedde, och det var till nytta för alla parter.

Den siste talaren påstod, att det skulle uppstå stora olägenheter och rättskränkningar, om man tillämpade ifrågavarande bestämmelser, hvilket dock i vida större utsträckning förut egt rum ända till år 1883. Då ströks flera personliga afgifter, som förut betalades af arbetsgifvaren. Nu säges det, att arbetarens rätt i högsta grad skulle kränkas, därför att han icke kan pröfva debetsedelns riktighet. Men hvad betalas denna debetsedel med? Jo, med de penningar, som utgöra arbetarens aflöning. Och i samma stund de blifva till arbetaren aflemnade, måste han med dem betala dessa afgifter. Har han icke tillgångar till mer än 75 kronors värde, har det intet inflytande på utsökningen, utan afgifterna skola betalas, derest dessa penningar blifvit till arbetaren öfverlemnade. Nu är skilnaden den, att dessa penningar, 40 öre, gå direkt från arbetsgifvaren till uppördsmannen, hvilken i annat fall skulle nödgas utskrifva tusentals debetsedlar. Jag lemnar derhän, huru stora förluster, som skulle uppstå för det allmänna genom att dessa afgifter icke ordentligt betalas. För arbetarne är det alldeles gifvet en tidsförlust att nödgas infinna sig på uppördsstämman. Jag anser således, att det i sjelfva verket är en fördel för arbetaren äfvensom för staten, att så sker, som redan nu enligt praxis tillgår. Men jag medgifver, att det medför olägenheter för arbetsgifvaren, och jag skulle icke förorda det, om det vore ett nytt stadgande, men vi äro vana dervid och hafva hittills gjort det allmänt. Svårigheter med afseende på den flyttande arbetarebefolkningen kunna uppstå, men de hafva varit flera förr än nu. Att misstag kunna komma att begås vill jag icke förneka, men säkert är det, att, ifall icke lagen antages — hvilket

naturligtvis icke kommer att ske, då Andra Kammaren redan afslagit densamma — komma de fria aftalen att inskränkas till ett fåtal, ty det blir icke någon fördel för arbetsgifvaren. Det är fosterländskt och vackert, men det är icke någon egentlig fördel för honom att göra det, men till gagn för det allmänna.

Man har sagt, att man borde granska, om debiteringen är riktig, så att ej orätt person står upptagen i längden. Ja, det blir arbetsgifvaren, som får stå risken. Det kan icke hjälpas, men jag tror icke, att det är någon så stor fara i det afseendet.

Slutligen ber jag att få nämna något om en annan sak. Man har talat om i Andra Kammaren, och äfven i pressen, att detta skulle vara en inskränkning i det fria aftalet, icke höra till tidens utveckling, vara en reform baklänges o. s. v. Det är ju många frågor, som föreligga till lösning rörande uppgörelse mellan arbetare och arbetsgifvare, der det fria aftalet icke anses böra få gällande kraft, såsom i afseende på arbetstid, aflöning, sjukkassor, arbetareförsäkring, arrendelagar; ja, man kan räkna upp en hel mängd sådana inskränkningar på det fria aftalet, som förr respekterats. Men i detta fall anser man hvarje lagbestämelse såsom en obehörig inskränkning i arbetarens rätt. Lemnar man denna sak till det fria aftalet, kommer det säkert att medföra förlust för båda parterna, både för staten och för arbetarne.

Herr Rudebeck: Den talare, som tog utskottets betänkande i försvar, yttrade bland annat, att arbetarens rätt kränktes redan derigenom att han upptages på husbondens mantalsförteckning. Ja, går man så långt, då finner man mycket lätt en rättskränkning begången. Men jag ber emellertid få framhålla, att, vill man förekomma denna förmenta rättskränkning, så erfordras därför ändring i bestämmelserna i mantalskrifningsförelördningen, hvaremot detta mål icke vinnes genom afslag å Kongl. Maj:ts proposition i förevarande fråga.

Jag vill vidare, då utskottet i sitt utlåtande framhållit det, att den skattskyldige icke skulle komma att erhålla kännedom om de honom påförda utskylderna, fästa uppmärksamheten derpå, att om han begär upplysning härom genom att erhålla debetsedeln, lärer väl sådant icke kunna honom förnekas. Dessutom äro dessa utskylder väl kända för en hvar. De äro, såsom herrarna veta, icke många, enär de endast innefatta i regel mantalspenningar och sjukvårdsafgift samt dessförutom å några, men ej alla orter afgift till skolkassan och afgift till presterskapet, och alla utgå de med på öretalet bestämda, ingalunda afsevärdt höga belopp, samt kunna icke sägas vara okända för många utan tvärtom väl bekanta för en hvar som de angå.

Det har — visserligen icke i denna kammare, men eljest — mot den kongl. propositionen gjorts den erinran, att det skulle vara origtigt att stadga personella afgifter. Jag vill med anledning deraf framhålla, att här icke är fråga om antagande af ett sådant stadgande. Är man af den åsigten, att personella afgifter icke böra förekomma — en åsigt som jag för min del icke kan dela — då skall rättelse i det afseendet

Lagförslag om husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder.

(Forts.)

Lagförslag om husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjänares eller arbetares personliga utskylder.
(Forts.)

vinnas på ett annat sätt och i annan ordning än vid behandlingen af nu föreliggande fråga. Då det icke kan förnekas — och det har ju äfven utskottet uttryckligen medgifvit — att genom de föreslagna bestämmelserna skulle vinnas ordning, enkelhet, reda och säkerhet för utgifternas erhållande och indrivande, synes det mig högst besynnerligt, om man afslog ett sådant förslag genom att uppkonstruera förhållanden, hvilka sakna stöd i verkligheten, ty med lugnt och sansadt bedömande af saken kan man efter mitt förmenande icke komma till ett sådant antagande som det, hvartill utskottet vid bedömandet af denna fråga kommit.

På grund af hvad jag nu haft äran att anföra och af hvad förut i öfverensstämmelse dermed samt i reservationen framhållits får jag, herr talman, vördsamt yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande betänkande hemställt och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 227 § sjölagen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ifrågasatt upphäfvande af fideikommiss-stiftelser i fast egendom på landet.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 41, i anledning af väckt motion angående upphäfvande af fideikommissstiftelser i fast egendom på landet.

Herr Annerstedt: Det förslag, som nu är framlagdt till Riksdagens antagande, är alldeles lika med det förslag, som förelåg för kammaren vid sistlidne års riksdag och hvilket förslag af kammaren då med 63 röster emot 38 förkastades. Några nya skäl till förmån för det nu framlagda förslaget hafva, enligt min tanke, icke förekommit, under det att de skäl, som då här i kammaren anfördes mot den föreslagna skrifvelsen, ännu hafva lika stor giltighet som då.

Det första af dessa skäl är, att genom den ifrågasatta lagstiftningen skulle man gifva lagstiftningen angående förbud mot inrättande af fideikommiss en retroaktiv verkan. En sådan verkan, gifven åt civillag, är alltid oriktig, såvida icke sådana samhällsförhållanden förekomma, som utgöra en tillräcklig anledning för lagstiftaren att afvika från den i allmänhet rätta grundsatsen, att civillag icke bör gifvas tillbakaverkande kraft.

Vid de två tillfällen under senare tider, då ett med det nu föreliggande skrivelseförslaget likartadt förslag förekommit, hafva tillräckligt många talare inom denna kammare, från skilda orter, ådagalagt, att icke några sådana förhållanden, hvarken i afseende å jordbrukets fördelaktiga bedrifvande eller eganderättsförhållandena till den svenska jorden, äro förhanden, som skulle berättiga lagstiftningen att våldsamt ingripa i privaträttsliga förhållanden och, efter nutida uppfattning, ändra redan bestående rättsförhållanden.

Det är nemligen, enligt min tanke, tillräckligt klart ådagalagdt, att påståendet, att de svenska fideikommissen äro sämre skötta än svensk jord i öfrigt, icke är med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Det är vidare ådagalagdt, att påståendet, att fideikommissbandet supplösning skulle vara nödvändigt för att bibehålla ett sjelfegande jordegarestånd här i landet, icke heller är med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Det är dessutom ådagalagdt, att för den, som vill köpa jord och har penningar att nedlägga på jordbruk, finnas tillräckligt många jordbrukslägenheter att förvärfva. Det kan tilläggas, att motionärens påstående, att fideikommissrättens upphäfvande skulle vara nödvändig för att skaffa de *mindre bemedlade* jordbruk här i landet, icke kan vara med rätta förhållandet öfverensstämmande, då uppenbarligen detta rättsförhållandes upplösning med afseende å de mindre bemedlade icke kan medföra någon som helst verkan. Ser man på antalet hemman, som utgöra fideikommissegendom i landet och på dessa hemmans taxeringsvärde, så finner man, genom en enkel division, att hvarje hemman af fideikommissnatur i medeltal har ett värde af öfver 33,000 kronor. Det är således gifvet, att för de mindre bemedlade, endast genom fideikommissrättens upphäfvande, i allmänhet icke några jordbrukslägenheter komma ut i marknaden. Det kommer jord, som kan köpas af kapitalister, men för de mindre bemedlade läser genom styckning af fideikommissedomar jord icke vara att lättare tillgå än genom styckning af annan jord här i landet.

Då således jordbruksnäringen och omsorgen att bibehålla ett sjelfegande jordegarestånd här i landet icke kunna lemna någon som helst grund för påståendet, att det skulle vara nödvändigt att gifva ifrågasvarande lagstiftning en tillbakaverkande kraft, återstår allenast att bemöta ett skäl, som under sistlidne riksdag här framhållits af den talangfullaste försvararen af en skrivelse i den rigtning, som här blifvit ifrågasatt.

Han sade nemligen, att, enligt hans uppfattning, den lagstiftning, som skrivelseförslaget ifrågasatte, icke kunde betraktas såsom utgörande ett förslag att gifva lagstiftningen i fråga tillbakaverkande kraft, och han ville bevisa detta derigenom, att han åberopade, att ännu icke födda personer icke kunde hafva någon rättighet att i framtiden bibehållas vid rätt till fideikommissegendom. Emot detta betraktelsesätt torde kunna erinras, att lagen kan obehörigen gifvas tillbakaverkande kraft icke allenast derigenom, att den inverkar på redan födda personers rätt, utan lika mycket derigenom att lagen gifves en sådan verkan, att

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fastegendom
på landet.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
mass-stiftelser
i fastegendom
på landet.*

(Forts.)

bestående stiftelser och inrättningar derigenom upphävas. Detta torde med tillräcklig tydlighet bevisas genom några exempel.

Det finnes nog icke mången i denna kammare, som icke skulle anse att en lag obehörigen gåfves tillbakaverkande kraft, om lagstiftaren, under åberopande af den under franska revolutionen framställda grundsatsen, att fast egendom icke får finnas i död mans hand, skulle, derest det blefve ifrågasatt att en sådan lag infördes i vårt land, jemväl påyrka att Gustaf II Adolfs donation till Upsala akademi skulle indragas till staten, då de nuvarande professorerna hade afgått från universitetet. Jag föreställer mig, att kammarens flertal skulle med mig anse att en sådan lagstiftning vore gifven en obehörigen tillbakaverkande kraft.

Det torde väl också icke möta mycken gensaga i denna kammare att det vore att gifva lagstiftningen en obehörigen tillbakaverkande kraft, att, om lagstiftaren komme till den åsigt, att det för skogshushållningens utveckling i vårt land vore obehörigt, att aktiebolag vore i besittning af stora egendomar, man skulle stifta en lag, som icke blott förbjöde att för framtiden skogsegendom finge komma i bolags händer, utan äfven förordnade, att nuvarande aktiebolag skulle, efter de nu lefvande bolagsmännens död, förlora sin rätt till den skogsegendom det förvärfvat förr än en sådan lag trädte i kraft.

Ett tredje exempel. Det torde icke förnekas, att det vore att gifva lagen en tillbakaverkande kraft, om, sedan en åsigt gjorde sig gällande, att det vore nyttigt och lämpligt för jordbruksnäringens förkofran, att icke någon person finge innehafva mer än ett visst antal tunnland jord, man då stiftade en lag, som icke allenast för framtiden förbjöd hopande af jordegendom utöfver en viss storlek i en persons hand, utan äfven på samma gång påbjöd att, då de, som vid en sådan lags trädande i kraft vore födde, hunnit bortgå, skulle den jordegendom, som derefter funnes i dödsbon, och öfversköte det lagstadgade maximum, indragas till staten.

Dessa exempel synas mig bevisa, att förslagsställarens påstående, att en lag icke kan sägas gifvas retroaktiv kraft, då dess verkan inskränkes till sådana personers rättsförhållanden, hvilka ännu icke äro födde, då lagen träder i kraft, icke kan vara riktigt i sådana fall, då bestående juridiska personligheters rättsförhållanden rubbas.

Då sålunda några giltiga grunder för att göra ett afsteg från allmänt antagna rättsprinciper icke föreligga, synes mig Första Kammaren hafva allt skäl att i år upprepa samma beslut, som den fattade i följ. Det synes mig vara så mycket större skäl dertill, som de handlingar, som af lagutskottet åberopats såväl vid 1889 som vid innevarande års Riksdag, enligt min tanke, tydligen gifva vid handen, att, utan allt våldsamt ingripande i enskilda rättsförhållanden, de ledamöters inom Riksdagen åsigt, som anse fideikommissen böra förminska och så småningom upphöra, på en rättsenlig och naturlig väg kommer att vinna framgång. Jemför man nemligen den tabell öfver fideikommisssegendomar, som bifogades lagutskottets betänkande vid 1893 års riksdag, med den tabell, upprättadt 5 år förut, som var vidfogad lagutskottets vid 1889 års

riksdags betänkande, finner man, att på dessa 5 år fideikommissjordegendomarne i Sverige minskats i värde med omkring 2 $\frac{1}{2}$ millioner kronor. Det förefaller mig då vara tillräckligt tydligt ådagalagt, att den ende faktor, som, med bibehållande af rättvisa, kan åstadkomma en ändring i dessa förhållanden, nemligen tiden, fortsätter sitt arbete i den rigtning, som önskas; och att således icke kan vara behöfligt att påskynda detta arbete genom lagstiftningsåtgärder, som i sig innebära en orättvisa.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.
(Forts.)*

Jag slutar med att fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att den formulering af skrivelseförslaget, som motionären framställt till Riksdagens antagande, synes mig vara ganska otillfredsställande. Först och främst derutinnan, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t begära en utredning af ett förhållande, som redan är fullkomligt utredt. Hvert femte år finner man i landshöfdingeembetenas berättelser en fullständig tabell, upptagande egare, hemman-antal, taxeringsvärde m. m. å hvarje fideikommisssegendom i hela landet, och hvad sjelfva lagstiftningsgrundsatserna beträffar, synas dessa icke vara så invecklade, att någon utredning i fråga om dem, anställd af Kongl. Maj:t, skulle vara behöflig. Det torde för hvar och en af kammarens ledamöter icke möta någon som helst svårighet att, efter de diskussioner öfver denna fråga, som under senare år två gånger förut här egt rum, bilda sig en sjelfständig uppfattning om hvad som i detta afseende är rätt eller icke.

En annan anmärkning emot skrivelseförslagets affattning synes ock kunna framställas, den nemligen, att, då lagutskottet till en början synes hysa den uppfattning, att det kunde vara skäl att, om en ändring skulle ske, sätta denna i samband med släktens afgörande af frågan, utskottet dock strax derefter afviker från denna ståndpunkt och lemnar helt och hållet oafgjordt innehållet af den ändrade lagstiftningen. Sedan nemligen utskottet föreslagit, att bestämmelserna skulle så förändras, att, enligt öfverenskommelser med vederbörande släkt, fideikommiss-stiftelsen skulle kunna upphöra, tillägger utskottet: »eller under andra lämpliga vilkor och förbehåll», hvilket ju lemnar den föreslagna lagstiftningens innehåll fullkomligt obestämdt.

Jag vill endast tillägga, att af de skäl för fideikommissens afskaffande, som här flere gånger blifvit anförda, synes det skälet, som åberopar *den lika arfsrätten* inom familjen, icke kunna tillerkännas någon betydelse. Man måste nemligen ihågkomma, att fideikommissarien grundar sin rätt icke på arf efter föregående fideikommisssegare, utan uteslutande på den testamentariska bestämmelse, som grundlagt fideikommisset, och hvilken testamentariska bestämmelse skall ega tillämpning slägte efter slägte.

Beträffande det moraliska skäl, som ofta och med styrka anføres, att det skulle vara otjenligt att ett barn uppväxer under känslan deraf, att han en gång kommer i besittning af en större eller mindre egendom, synes detta skäl icke kunna tillräknas synnerlig betydelse, då det ju är uppfostrarens pligt att leda den blifvande fideikommissinnehafvarens uppfostran så, att han känner den förpligtelse, erhållandet af en större egendom för honour medför. Samma skyldighet aligger ju alla förmögna

Ifrågasatt upphäfvande af fideikommiss-stiftelser i fast egendom på landet. eller rika föräldrar. Lika litet som den omständighet, att det finnes fattiga och rika i ett samhälle, kan föranleda till arfsrättens upphäfvande, lika litet synes den omständigheten, att i en familj det ena barnet kommer att blifva rikare än det andra, böra leda till ett obehörigt upphäfvande af fideikommissrätten.

(Forts.)

På dessa nu anförda grunder yrkar jag, herr talman, att Första Kammaren, med vidhållande af sitt vid förra riksdagen fattade beslut, måtte afslå lagutskottets nu föredragna hemställan.

Herr Pettersson, Carl: Då jag reserverat mig emot lagutskottets föreliggande betänkande, beder jag att med några ord få angifva en del af skälen dertill.

Jag vill då först bekänna, att när samma motion vid sistlidna riksdag var före här i kammaren, hyste jag verkligen sympati för densamma; men jag blef genom den då förda grundliga och uttömmande diskussionen fullkomligt övertygad, att motionärens begäran icke är berättigad. Det, som jag förr tyckt vara det mest upprörande vid dessa fideikommiss-stiftelser, var det, att de yngre barnen skulle lida intrång i sina rättigheter för det äldsta, nemligen för fideikommissarien. Men jag fick af diskussionen, likasom sedermera af utvidgad bekantskap, den uppfattningen, att försynen måtte hafva någon särskild omtanke om de yngre barnen i sådana familjer — åtminstone hvad angår en ärad talare, som då uppträdde. Han förklarade sig nemligen vara en yngre son i en sådan familj, men oaktadt han icke ärft 12 skilling, hade han dock kommit i en mycket lycklig ekonomisk ställning. För öfrigt tänker jag mig det förhållandet, att den, som eger en fideikommissegendom, kan för sina yngre barn göra insättningar i någon lifränte- och försäkringsanstalt och derigenom betrygga de yngre barnens framtid. Således kunna mina omsorger för nämnda barn vara temligen öfverflödiga.

Motionären utgår icke heller från sådan synpunkt, utan har ett statsekonomiskt intresse och vill befordra tillväxten af den bofasta sjelfegande befolkningen inom landet. Detta bör ju ligga hvarje representant om hjertat; men det är något annat, som lagstiftaren jemväl måste taga i betraktande, och det är, att ingens rätt kränkes genom befämjande af nämnda viktiga syftemål. Nu är ju det en rätt i alla civiliserade länder, att hvilken person som helst får förordna om sin egendom genom gifva och testamente, och likaledes är det en rätt, att om ett testamente är i vederbörliga former och inom de af gällande lag bestämda gränser uppsatt och promulgeradt, eger det gällande kraft. Vår nuvarande lag medgifver ju t. ex., att en person kan förordna om sin förmögenhet, äfven om han har bröstärvingar, så att han till andra ändamål kan skänka bort ända till hälften af sin egendom. Det kan tänkas, att arfvingarne äro missbelättna och anföra klagomål öfver ett sådant testamente. Men hvad hjälper det, om alla laga former äro iakttagna?

Fideikommiss stiftades i vårt land på en tid, då sådana förord-

nanden medgåfvos i svensk lag, och därför måste man respektera sådana stiftelser, om de än synas oss vara absurda till innehållet och syftemålet. Motionären har icke heller haft »något att invända» mot denna vördnad för en persons yttersta vilja, men anser, att der statsskäl tala högre, bör denna vördnad åsidosättas. Jag kan icke gå in på denna åsigt. Om fideikommissen än upptaga en stor del af rikets jord, och om de än vanskötas på sina ställen, såsom jag hörde uppgifvas vid förra riksdagen, så vore det i alla fall en rättskränkning, om i alla laga former gjorda förordnanden upphäfdes, låt också vara ett eller annat århundrande efter stiftarens bortgång ur tiden. Tiden förändrar intet i sådana fall, så vida nemligen bestämmelserna fortfarande äro utförbara. Jag har därför svårt för att tänka mig, att Kongl. Maj:t, som är rättens högsta vårdare i riket, skulle, om denna fråga underställes hans pröfning, upphäfva ett testamente, hvarigenom ett fideikommiss stiftats.

Utskottet säger, »att man skulle öfverenskomma med vederbörande släkt eller på andra lämpliga vilkor och förbehåll upphäfva dessa stiftelser». Men hvilken magt har väl släkten i detta fall? Han kan ju icke ändra ett iota i stiftelseurkunden. Det, som står skrifvet der, det är skrifvet.

Utskottet har såsom stöd för sin hemställan framhållit några drag i den utländska lagstiftningen. Jag får dock säga, att dessa exempel äro högst olyckliga. På sid. 13 i betänkandet, der dessa exempel anföras, uppräknas Frankrike, Nederländerna, Italien och Danmark. Men man må noga märka, att alla dessa åtgärder till upphäfvande af fideikommissinrättningarna äro vidtagna under tider, som voro revolutionära eller på annat sätt upprörda. Här står t. ex. taladt om Frankrike, att ett sådant stadgande utkom år 1849, således kort efter den franska revolutionen 1848. Längre ner på sidan heter det: »I 1866 års danska grundlag, 93 §, stadgas, likasom i den äldre grundlagen af 1849, att intet län, stamhus eller fideikommissgods kan för framtiden upprättas och att genom lag skall närmare ordnas, huru de nu bestående kunna öfvergå till fri egendom». Detta stadgande tillkom således också kort efter ofvan nämnda franska revolution. Äfven de åberopade åtgärderna för fideikommissens upphäfvande i Nederländerna och Italien vidtogos under upprörda och oroliga förhållanden i dessa länder. Men i Danmark har intet vidgjorts i saken, sedan lugn och besinning återkommit.

När man i vårt land beslöt, att inga fideikommiss vidare skulle få stiftas, skedde detta efter 1809 års revolution. Men hos oss blef denna omhvälfning icke så svår, ty svenskarne äro i allmänhet ett lugnt folk, ehuru stundom »fullt af hetsigheter» — men den gången var hetsigheten icke värre, än att Riksdagen, som icke ville medgifva nya fideikommiss-stiftelser, lät de gamla vara i fred, alldeles såsom detskett i Danmark. Jag hoppas, att innevarande års Riksdag skall handla efter detta fädernas exempel, och yrkar på de grunder, som jag nu anført, afslag å lagutskottets förevarande betänkande.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

Herr Dickson, Robert: Man hör ofta, då det förekommer en fråga, som upprepade gånger bifallits af Andra Kammaren, men afslagits af Första Kammaren, upprepas, att Första Kammaren bör falla undan för medkammaren. Jag vill icke förneka, att icke frågor mogna med tiden och kunna för- anleda en ändrad uppfattning hos en hvar, men man får dock icke gå så långt, att man afviker från hvad som är rätt, och rätt är här att akta de stiftelser, som blifvit inrättade i enlighet med de lagar, som gälde vid deras till- komst. Dessa stiftelser böra icke rubbas, så vida de icke medföra poli- tiska, ekonomiska eller sociala vådor. Några sådana vådor föreligga icke här. Det må vara sant, såsom här förut framhållits, att inom vissa andra länder fideikommiss-stiftelserna blifvit upphäfdade, men detta har skett under oroliga förhållanden. Vår historia har också att uppvisa ett tillfälle, då gåfvor och testamenten icke respekterades; det var under reformationen. Då beröfvades kyrkan en mängd egendomar, som blifvit dem gifna eller testamenterade. Men icke kunna vi väl jemföra våra lugna förhållanden med de upprörda och oroliga förhållanden, under hvilka Gustaf Wasa handlade.

Gå vi till de skäl, som i motionen eller i betänkandet anförts för den föreslagna åtgärdens vidtagande, synas de mig temligen klena. Det viktigaste förefaller mig vara det, som förekommer på sid. 12 i be- tänkandet, der det heter: »att dylika dispositioner uppenbarligen komma i strid med det allmänna rättsmedvetandet och uppfattningen af hvad samhällets sunda utveckling kräfver». Det är en sats, som lemnats utan bevis, och jag bestrider dess riktighet.

En annan sats tyckes vara hemtad från känslans område. Det heter nemligen på sid. 11: att det är någonting för »rättskänslan upp- rörande», att förmögenheten går till ett af barnen och icke till de öf- riga. Det är ju emellertid så, att icke någon inom familjen eger fidei- kommisset, utan en rad af personer få under sin listid innehafva och draga inkomst af egendomen. De barn, som icke kunna åtkomma en sådan inkomst, hafva ju den fördel, att de, under det deras fader lefver, få uppfostran och vård. De böra emellertid icke invagga sig i den vill- farelse, att fideikommisset skall tillfalla dem. De stå i allt fall i en bättre ställning, än om fideikommisset icke funnits till; och något för rättskänslan upprörande kan jag icke finna häruti.

Det nämnes också, att det skulle vara olämpligt, att stora egen- domar hopades i en enda persons eller en familjs hand. Nu hafva vi hört, att fideikommissen utgöra ungefär 5 procent af taxeringsvärdet af all jordbruksfastighet. Det tyckes väl icke vara någon afsevärd pro- cent, som kan medföra ekonomisk, politisk eller social våda.

Det nämnes å sid. 11, att det vore till skada, att sådana egen- domar alltjemt innehafvas af personer, hvilkas förfoganderätt öfver de- samma är begränsad. Nu stadgar emellertid en förordning af 3 april 1810, att fideikommiss under vissa förhållanden kan förändras. Fidei- kommissarien kan, vid behof, för byggande och förbättringar få upp- taga lån; utbyte af jord kan få ske, då sådant kan vara för fideikom- misset förmånligt; och om vilkoren under tidernas lopp blifvit olämp-

liga kunna de i laga ordning häfvas. Jag kan således icke finna, att någon skada härigenom uppkommer.

Såvidt jag under min verksamhet inom olika delar af landet kunnat finna, äro fideikommissen bland de bäst skötta egendomarne. Särskildt vill jag framhålla den i Skåne. Ser man på corps-de-logis, åkerbruket, trädgårdarne, arrendeegendomarne eller skogen, så äro dessa egendommar synnerligen framstående. Särskildt äro skogarne väl vårdade och omsorgsfullt skötta. Skulle dessa jordbrukskomplexer skingras, är det antagligt, att skogen der skulle försvinna på samma sätt som på de sjelfegande skatteböndernas jord.

Motionären har antydtt, att fideikommissens upphäfvande skulle främja tillväxten af den bofasta sjelfegande befolkningen. Jag hyser föga tro till att så skulle ske. De stora landtbruket måste ju bibehållas ostyckade, arrendegårdarne kunde åter säljas, men det är icke sagdt, att de skulle köpas af dem, som nu sitta som arrendatorer. Dessa säga sannolikt hellre, att de bibehölles vid sina arrenden, än att man rubbade ett arrende, som varit i familjen från far till son.

Det talas också om att genom fideikommissens upphäfvande stora odlingsbara marker skulle blifva tillgängliga. Jag vet icke, huru detta skulle komma att tillgå. Ty icke finnes det mera odlingsbar mark på fideikommissen än på annan jord. Tvärtom tror jag, att der finnes mindre, ty de flesta fideikommiss finnas i Skåne, och der är nästan all odlingsbar jord odlad. Alltså lär den satsen nedsjunka till en fras.

Det nämnes äfven, att institutionen skulle lägga hinder i vägen för utvecklingen. Om detta vore sant, skulle de län, der fideikommiss finnas, vara de mest tillbakasatta i landet. Då beklagar jag särskildt Malmöhus län, der värdet af fideikommissen går till ungefär 32 millioner. Der skulle således jordbruket hafva en mycket dålig ställning; men detta torde väl icke vara förhållandet.

Om fideikommissen upphäfdes, huru skulle det då gå? Alla testamentena å sådana voro förfallna, och egendomarne skulle skiftas emellan testators arvingar. Jag undrar, huru det skulle ställa sig, om fideikommissen från 1600- och 1700-talen skiftades emellan testators arvingar. Det skulle kunna hända, att den nuvarande innehafvaren skulle få i ytterst ringa mån vara med om delningen.

Jag kan således icke finna några skäl anförda, som skulle kunna tala för ett bifall till utskottets förslag, hvarför jag ber att få instämma med herr Annerstedt i hans yrkande om afslag.

Herr Hasselrot: Jag skall icke tillåta mig att mot lagutskottets ärade ordförande försöka att vidlyftigt utreda och försvara min uppfattning om statsmagternas rätt och möjliga pligt att se till, huruvida institutionen i fråga i dess nuvarande form bör finnas eller icke. Jag kan dock icke underlåta att med anledning af hans yttrande säga några ord.

Han hemstälde, huruvida det kunde vara riktigt att t. ex. nu be-

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

stämman, att, sedan alla nuvarande professorer vid Upsala akademi vore aflidne, akademien skulle afhändas Gustaf II Adolfs donationer, därför att detta ej anginge någon lefvande, utan endast ej ännu födde personers rätt. Det yttrande, jag fälde vid föregående riksdag och hvarpå den ärade talaren syftade, var, att vid en omorganisation eller ändring af fideikommiss-stiftelser man icke, enligt mitt förmenande, behöfde taga hänsyn till *ofödda* personers möjliga rätt, men jag är alldeles ense med utskottets ordförande derom, att statsmagterna ej få vidtaga någon åtgärd, som kränker en befintlig fysisk eller moralisk persons rätt. Denna moraliska person är i det återopade exemplet Upsala akademi. En förändring af bestämmelserna rörande akademien, som beröfvades denna sin egendom, blefve en reduktion, en kränkning af akademiens bestämda rättigheter. Likartadt är förhållandet beträffande hans andra exempel om aktiebolagen. Men om en förändring beslötes beträffande fideikommissen, så blefve detta ingen reduktion. Det har icke blifvit ifrågasatt och kan ej skäligen ifrågasättas annat, än att släktens rätt till fideikommisset skall bevaras okränkadt, men om rättsförhållandena inom släkten ordnas på annat sätt än nu, så har ej dermed någon fysisk eller moralisk persons rätt blifvit förnärad, under den förutsättning att ändringen ej berör nu lefvande medlemmar af släkten, utan endast de oföddas rätt. Förhållandena i detta fall äro således så väsentligt olikartade med de exempel, lagutskottets ordförande framställt, att de, enligt mitt förmenande, icke kunna jemföras med hvarandra.

En annan omständighet har påpekats, nemligen den, att värdet af fideikommissen skulle på senare tider hafva väsentligt minskats och att man således endast behöfde afvakta tiden för att få en önskad förändring i förhållandena. Men denna förminskning i värde har icke tillkommit derigenom, att ett eller annat fideikommiss upphört. Ingalunda! Utan den har uppkommit genom försämring af fideikommissen, så att de blifvit mindre värda, mindre högt taxerade. Detta talar åtminstone icke till fördel för det sätt, hvarpå fideikommissen skötas.

Den ärade talaren från Kopparbergs län hade den uppfattning, att testamentet, hvarpå fideikommiss grundar sig, är så heligt, att det icke finge af statsmagterna rubbas. Den åsigten hafva emellertid statsmagterna för länge sedan gått ifrån. Ty dessa testamenten, som ligga till grund för fideikommissen, äro på mångfaldigt sätt rubbade. Oaktadt i många fall uttryckligen är bestämdt, att fideikommissen icke få in-tecknas, har detta till följd af statsmagternas beslut likväl skett och efter min åsigt med rätta.

Jag skall emellertid icke tillåta mig att upptaga kammarens tid med en vidlyftigare utredning af dessa förhållanden; jag vet mycket väl, att min mening i detta fall icke öfverensstämmer med åsigtarna hos kammarens majoritet. Jag skall deremot tillåta mig att, så egen-domligt det än kan låta, fullt upprigtigt vända mig till denna kam-mares flertal med en vördsam hemställan att just med afseende å dess uppfattning af frågan antaga det nu föreliggande, i min tanke synnerligen moderata förslaget.

Hvarje rättsordning, huru väl grundad den än må vara från början, står dock under utvecklingens allmänna lag, och förhållandena kunna vara sådana, att denna rättsordning får lof att ändras eller modifieras i enlighet med en ny tids åsichter och kraf; och jag tror för min del, att förhållandena äro sådana beträffande familjefideikommissen. Om jag undantager ett eller annat redan antiqveradt stadgande i kyrkolagen, tror jag icke det finnes någon bestämmelse i vår nuvarande rätt, som så strider mot allmänna rättsuppfattningen som just bestämmelsen om fideikommissen. Vore det fråga om att införa denna institution, om den icke funnes, är jag nästan viss om att icke någon enda röst skulle höja sig för ett sådant införande. Och jag tillåter mig betvifla, att det finnes många ledamöter i kammaren, som verkligen tro, att denna institution i dess nuvarande form kan länge upprätthållas. Är det emellertid nu så, tillåter jag mig fråga: kan det vara klokt, kan det vara rätt att riskera att under andra förhållanden än nu denna institution helt enkelt, såsom det skett i flera andra länder, genom ett penndrag omedelbart bortsopas, tillintetgöres? Kammaren skall icke öfverskatta sin motståndskraft i detta hänseende! Jag tillåter mig i sådant afseende erinra, att ett yrkande i denna rigtning vid en föregående riksdag förkastades af denna kammare med endast några rösters majoritet. Vore det icke riktigt och klokt att under nuvarande lugna förhållanden göra hvad utskottet föreslagit, nemligen begära af regeringen en utredning af förhållandena, en utredning, som aldrig kunde skada, och hvilken icke, såsom lagutskottets ordförande tycktes antyda, skulle röra sig om beskaffenheten och mängden af fideikommissegendomar, utan utgöra en utredning om innehållet i de många skiftande och egendomliga fideikommissbestämmelser, som förekomma, och att sedan af regeringen begära, att regeringen måtte framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda? Kammaren lär väl med fullt förtroende kunna lemna denna fråga i regeringens hand, fullt förvissad derom, att ett sådant förslag icke skulle komma att medföra någon kränkning af enskildes rätt, men att derigenom möjligen skulle kunna undanrödjas de svårigheter och de olägenheter, som dock obestridligen i flera fall förefinnas med de nuvarande bestämmelserna.

Här har talats om att, då en fråga förekommer oupphörligen i Riksdagen och godkännes af Andra Kammaren, det icke kan vara rätt, att Första Kammaren gång efter annan frånträder sina åsichter och går in på medkammarens beslut. Förhållandet är icke sådant med nu föreliggande förslag. Jag fäster kammarens uppmärksamhet på det stora tillmötesgående, som Andra Kammarens män i lagutskottet i denna fråga visat mot Första Kammarens uppfattning; de hafva nemligen frånträdt den ståndpunkt, de under årtal häfdat och som Andra Kammaren godkänt, nemligen vilkorligt upphäfvande af fideikommissen, och de hafva frånträdt denna ståndpunkt just med hänsyn till Första Kammarens uppfattning. Vill nu Första Kammaren å sin sida räcka handen till en uppgörelse och å sin sida visa ett liknande tillmötesgående, kan denna fråga nu blifva löst på ett sätt, som,

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

det är min lifliga öfvertygelse, skall lända till fromma för alla parter och icke minst innehafvarne af fideikommissen.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.).

Grefve Klingspor: Oaktadt såväl den näst föregående som flere förflutna Riksdagar afslagit den motion, som nu föreligger har likvisst samme motionär ansett sig böra upptaga Riksdagens tid än en gång med samma fråga. Jag hoppas han skall få samma svar, som föregående riksdag lemnat, ty sedan dess har ingenting inträffat, som på något sätt förändrat frågans läge. Såväl dess sociala som dess politiska läge är detsamma, liksom frågan äfven sedd från national-ekonomisk synpunkt intager samma läge som förut. Man talar nu liksom då om den stora areal fideikommissen upptaga; man talar äfven om att de äro illa skötta. Men nu liksom förut visas det tydligt, att den areal, fideikommissen upptaga, är en obetydlighet gent emot hela landets, liksom man ju äfven lätt kan bevisa, med den erfarenhet man har från olika delar af landet, att fideikommissen visst icke äro illa skötta; tvärtom äro de på många ställen verkliga mönsteregendomar. Jag tror, att, om man skulle jemföra andra egendomar, som icke äro af fideikommissnatur, skulle man finna, att den procent af dessa, som vore illa skött, säkerligen skulle blifva större än procenten af illa skötta egendomar, som vore af fideikommissnatur.

Utskottet har sagt, att det är för känslan upprörande, att fideikommiss finnas. Jag tror det är mera för känslan upprörande att nu vilja med våld, utan att bjudande nödvändighet det fordrar, tvinga oss att söka bryta det aftal, som Konung och Riksdag en gång stadfäst. Hvilken skall konsekvensen blifva af ett sådant beslut, mine herrar? Vi börja med fideikommissen; vi fortsätta med andra stiftelser och donationer och komma derigenom in på en väg, som man icke kan veta, hvarthän den leder. Jag minnes särskildt från förlidet år en ärad talare på elfsborgsbänken, som påpekade detta.

Låt om oss, mine herrar, icke börja på det sluttande planet. Vägen är hal och vi komma lätt in på en utförsbacke, som kan leda till okända faror. Jag yrkar därför afslag på utskottets hemställan.

Herr Björnstjerna: Motionären har för några år sedan väckt förslag om beredande af tillfälle för obemedlade att förvärfa jordfastighet, och han föreställer sig, att detta skulle blifva möjligt genom fideikommissens afskaffande. Fideikommissen hafva nemligen, säger han, sin jord antingen icke intecknad eller obetydligt intecknad, då deremot Sveriges öfriga jord är öfver höfvan intecknad, hvilket motionären anser lägga hinder i vägen för dessa obemedlade att förvärfa sådan jord. Enligt vanligt sundt förstånd skulle man väl föreställa sig, att det tvärtom skulle vara lättare för den, som ingenting har, att köpa jord, som ingenting kostar, således jord, som redan är intecknad till sitt fulla värde. Motionären deremot anser, att det nödvändigt skall vara jord, som icke är intecknad, för att dessa, som ingenting ega,

skola kunna förvärfva jord. Det är en tanke, som är nästan ofattlig! Det säkra är, att, om en obemedlad lyckats förvärfva jord, som icke är intecknad, så är det första han gör att inteckna den, för att betala köpeskillingen. Detta kan således icke på något vis bereda det mål, motionären åsyftar.

Den åsigt, jag omfattar, har redan så talangfullt utvecklats af de flesta talare i dag, att jag icke mer än ett ögonblick vill uppehålla herrarne. Jag ber endast att få å nyo framhålla, hvad som redan blifvit af flere talare påpekadt, nemligen att fideikommissjorden alldeles icke är sämre skött än annan jord, utan tvärtom är den på de stora fideikommissen i allmänhet mönstergilt skött och mycket bättre, än de små hemmansegarnes jord i allmänhet kan skötas. Det är således icke någon nationel förlust att hafva dessa stora jordkomplexer samlade. Visserligen hafva i några andra land fideikommissen blifvit afskaffade, på sätt redan framhållits. Men detta har skett under revolutionära tider. Det har åberopats, att äfven i Danmark, år 1849, beslut fattades, att fideikommissen skulle afskaffas, och att detta återupprepades 1866. Men någon åtgärd i anledning deraf har icke blifvit vidtagen, utan fideikommissen fortfara än i dag. För min del gläder jag mig, att åtminstone några af våra gamla historiska familjer ännu kunna befinna sig i välstånd till följd af att de innehafva fideikommiss.

Jag vill endast tillägga, att jag icke kan finna annat än i hög grad ogrannliga af samme motionär att riksdag efter riksdag framkomma med precis samma förslag, då det likvisst blifvit med så stor majoritet afslaget i Första Kammaren, 1893 med 63 röster mot 38, 1891 med 93 mot 38. Man borde väl åtminstone, med så trägna göromål som Riksdagen har, kunna begära, att det skulle dröja ett eller annat år, innan samma motion kommer tillbaka, då den blifvit med så föga sympati bemött inom kammaren. Detta är äfven ett bland de skäl, hvarför jag yrkar afslag.

Friherre Klinckowström: Det är nu icke första gången, som jag uppträder i denna kammare mot den fråga, som nu föreligger till kammarens pröfning och beslut. På sätt lagutskottets betänkande utvisar, har denna fråga varit före många, ja, man kan säga allt för många gånger i Riksdagen!

Då jag fick läsa detta lagutskottets betänkande, gjorde jag det med mycken bedröfvelse, ty det är utaf rent socialistisk betydelse, och der går en fläkt igenom det, som påminner om de blodiga förhandlingar, som förekommo vid den stora franska revolutionen, och förslaget till Riksdagens beslut, hvarmed utlåtandet ändras, är också af dylik beskaffenhet.

Jag har under senast förflutna riksdag uttalat mig i frågan i flera hänseenden, och många talare före mig hafva i dag äfven uppträdt mot densamma och enligt mitt förmenande dermed visat de bästa skälen. Jag vill dock nämna några uttryck, som hafva blifvit fälda

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

af en aktad och vördad, nu afliden ledamot i denna kammare, nemligen landshöfding Bergström, som yttrade sig både sakrigtigt, efter mitt förmenande, och värtaligt i frågan; och jag hoppas, att Första Kammaren nu som då lyssnar till den högt värderade ledamotens ord. Innan jag besvarar herr Hasselrots likasom vid senaste riksdag förekommande försvar för fideikommissens afskaffande, skall jag be att få nämna några af de ord, hvarmed landshöfding Bergström vid sistlidne riksdag varnade kammaren för den värtalige, jag vet icke huru jag skall säga, »revolutionärens» utlåtande. Som han var stor latinare kom han med ett latinskt uttryck, men lyckligtvis har han sjelf öfversatt detsamma, beträffande herr Hasselrot. Han säger:

»ljuft klingar gillrarens flöjt,
då fogeln han lockar i garnet»

och jag tror, att man bör på grund af dessa, en numera afliden ledamots ord mycket akta sig för herr Hasselrots stora värtalighet, hvilken jag dock här anser vara misslyckad. Herr Hasselrot nämnde bland mycket annat och såsom ett bevis på den dåliga skötsel, som fideikommiss-egendomarne skulle hafva i allmänhet, att den minskning i värde, som beträffande dessa egendomar egt rum under de fem åren 1885—1890, hvarom herr Annerstedt gaf en uppgift nyss, icke berodde på att en del af fideikommiss-egendomarne upphört att existera, utan derpå, att deras taxeringsvärde hade minskats, och detta, sade herr Hasselrot, berodde derpå, att de sköttes sämre än förut. Det kan icke vara allvar af herr Hasselrot, som är en så i allt hvad beträffar statistiska och statsekonomiska förhållanden väl bevandrad man; ty han vet lika väl som jag, att jordegendomarne i hela landet minskats till taxeringsvärdet, och nästa gång taxeringsvärde å nyo sättes på jordegendomarne, hvilket endast sker, som herrarne hafva sig bekant, hvar tredje år, skall han till sin förundran finna, huru mycket samtliga jordegendomar på landet sjunkit i taxeringsvärde, och detta beror derpå, att det går sämre och sämre för allt hvad jordegare heter. Jag är sjelf jordegare och lider deraf. Våra inkomster minskas betydligt; vi hafva ökade skatter på vår jordegendom, och, hvad värre är, dessa ökade skatter till kronan äro en småsak mot de ökade skatter, som vidlåda oss för kommunala utgifter och hvilka äro många gånger större än de afgifter, som vi skatta till kronan. Då vi få minskade inkomster af vårt arbete, vår produktion sämre betald — jag har flera gånger vid denna riksdag sökt göra regeringen uppmärksam derpå — är det icke underligt, att taxeringsvärdet måste minskas; och vi hafva dagligen bevis derpå i de exekutiva auktioner, som ega rum på jordegendomar i hela landet.

Herr Hasselrot gjorde sig till profet i denna fråga. Han påstod, att denna institution måste falla. Ja, att tala emot profetior är naturligtvis icke möjligt. Det är för profeterna en smakfråga helt enkelt och i sådana kan man ju icke disputeras. Men så länge lag

och rätt finnas och så länge vår nådige Konung är högste vårdaren af rätt och lag i landet, så är det min fullkomliga öfvertygelse, att om kammaren än emot all förmodan skulle bifalla motionen, och den underdåniga skrifvelsen komma til Kongl. Maj:ts ögon, skulle Kongl. Maj:t icke göra något afseende derpå. Detta är min enskilda öfvertygelse. Men vi skola bjuda till, mine herrar, så att den icke skall behöfva komma til Kongl. Maj:t.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.
(Forts.)*

Herr Hasselrot nämnde, troligtvis för att gifva mera kläm åt sina bekymmer öfver fideikommissen, att vid en föregående riksdag denna fråga med högst obetydlig majoritet fallit i denna kammare. Det är sant; det står till och med i det här betänkandet, som vi nu hafva före, på sid. 14. Men han glömde eller rättare ville icke — ty glömsk är han ej — säga, att vid senaste riksdagen förhöll det sig på ett helt annat sätt, såsom herr Björnstjerna påpekade, och äfven vid en annan föregående riksdag. Vid 1893 års riksdag afslogs motionen med 63 röster emot 38, och det är ju en ganska vacker majoritet.

Det är ännu en fråga, som jag måste besvara herr Hasselrot med, det kan icke hjelpas. Han ville, att vi i denna fråga skulle visa ett vackert tillmötesgående mot Andra Kammaren. Jag har i allmänhet hållit mig till Andra Kammarens majoritet i många frågor, när jag har ansett det vara rätt och billigt, och i sådana fall äfven rekommenderat denna kammare att gå Andra Kammaren till mötes. Men i denna sak, det bekänner jag upprigtigt med risk att förlora det lilla förtroende jag åtnjuter hos Andra Kammarens majoritet, måste jag på det bestämdaste motsätta mig densamma. Ty det är en orättvis och oklok sak och, hvad värre är, den är ej laglig. Det har blifvit sagdt förut af en talare midt emot och vid 1893 års riksdag af herr Bergström, att en sådan lag kan ej lagligen och rättsligen hafva retroaktiv verkan, och det skulle den få, om man upphäfde fideikommissstiftelserna, som under den gamla lagen blifvit gjorda med tillförsigt, att de skulle hållas i helgd, såsom vi då trodde och några bland oss tro ännu. Det är således icke i sådana frågor man skall tillmötesgå Andra Kammaren, utan vi skola säga dem sanningen och föra dem på bättre vägar och ej gå med dem.

Jag nämnde vid 1893 års riksdag, då frågan var före, att det skulle ha en ganska bedröflig och djup betydelse, om mot all förmodan denna motion skulle bifallas, och fideikommissen upphäfas. Hvad annat än fideikommissstiftelser äro de förordnanden, som numera aflidna personer i sina testamenten gjort till förmån för allehanda ändamål, t. ex. till fattigvården, till kyrkor, hospital, universitet, pensionsinrättningar m. m.? Det är väl intet annat än ett slags fideikommiss. De hafva gifvit en summa penningar eller jordegendom för framtida underhåll af dessa inrättningar och lättande af deras utgifter. Skola nu de personliga fideikommissen upphäfas, följer naturligt och klart, att alla dessa donationer skola äfven återgå. Åtminstone kan jag ej se något annat. Och hvad värre är — hvilket jag äfven vid sistn

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

riksdagen tog mig friheten omnämna — hvad är Konungens och den kungliga familjens arfsrätt till kronan och riket annat än ett slags fideikommiss? Den skall gå till äldste sonen och de andre få ingenting. Äfven deraf ser man, att, såsom herr grefve Klingspor sade, om man börjar glida utför det sluttandet planet, vet man ej, hvar man stannar. Och det är fara värdt, att den, som skall utreda denna fråga i alla dess detaljer, möter sådana svårigheter, att han helst önskade att vara det qvitt.

Jag skall endast uppläsa några ord af det yttrande, som aflidne landshöfding Bergström framförde den 15 april 1893, när denna fråga var före i kammaren. Han sade: »För min del behöfver jag icke någon utredning häraf, enär jag anser mig kunna bedöma, hvad som rättsligen kan ske eller icke, och jag är viss, att denna kammare icke heller genom ett bifall till herr Hasselrots reservation vill förklara sig omyndig och icke vara i stånd att bedöma, huruvida upphäfvandet af fideikommissen rättsligen kan ske eller icke, utan öfverlemna saken till utredning af Kongl. Maj:t.» Han nämnde äfven om den orättvisa, som låg deri, att lagen var af retroaktiv verkan, men jag vill ej uppläsa det, emedan det är litet längre. Men han slutar dermed, att han uppmanar kammaren varmt att afslå den då väckta motionen äfvensom den reservation, herr Hasselrot hade fogat till betänkandet. Jag kan fritt yttra mig i dessa frågor, mine herrar, därför att jag, ehuru min familj har en obetydlig fideikommissegendom, är den yngste af sju bröder, och mina äldre bröder hafva många barn, så att jag har ej någon utsigt att bli fideikommissarie och jag önskar ej heller blifva det.

Det gläder mig, att i följd af min anmärkning vid 1893 års riksdag herr Hasselrot ej återkommit med den der frasen, han då framförde, att yngsta sönerna skulle till följd af brist på delaktighet af inkomsterna från fideikommisset bli illa uppfostrade. Jag tillät mig då anföras mig själf som ett ovärdigt exempel på motsatsen, och han gittade ej besvara det.

Jag vill ej upptaga kammarens tid längre; jag har kanske redan allt för länge gjort det. Jag vill endast varmt bedja kammaren att med så stor majoritet som möjligt afslå denna orättvisa och okritiska motion.

Herr Annerstedt: Jag skall endast göra två erinringar vid en föregående talares anförande. Jag instämmer med honom till fullo deri, att förändrad rättsuppfattning och fortgående rättsutveckling fördrå ändrade lagar, men skiljer mig från honom deri, att jag vill påpeka, hvad han icke omtalade, att den förändrade rättsuppfattningen och den fortgående rättsutvecklingen har ledt just till 1810 års båda lagar. Denna rättsutveckling har medfört, att i fråga om fast egendom nya fideikommiss ej få inrättas i landet, och dermed är enligt min åsigt all den hänsyn tagen, som bör tagas till förändrade förhållanden och förändrad rättsuppfattning. Jag vill endast tillägga, att det kan ej förhålla sig så, som samme talare antydde, att ned-

sättning i taxeringsvärdena skulle bero på sämre skötsel af fideikommissen. Om man nemligen granskar de länsuppgifter, som finnas, ser man, att antalet af hemman med fideikommissnatur under dessa år äfven sjunkit. Och om man erinrar sig fideikommissioninstitutionens öden under de sist förflutna åren, tror jag, att äfven denne talare, om han drager sig till minnes hvad som inträffat, kan intyga, att under denna tid jordbruksfastigheter såsom fideikommiss här i landet blifvit utbytta mot fastigheter i stad.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af fideikom-
miss-stiftelser
i fast egendom
på landet.*

(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 42, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.

*Om ändrade
bestämmelser
rörande oäkta
barns arfs-
rätt.*

Herr Annerstedt: Som kammaren finner af det nu föredragna betänkandet, hafva samtliga ledamöter i lagutskottet från denna kammare reserverat sig mot utskottets hemställan i denna fråga och hafva ansett, att kammaren borde vid denna riksdag fatta samma beslut som vid nästföregående riksdag och som då äfven af lagutskottet framställdes såsom en sammanjemkning mellan kamrarnes skiljaktiga beslut. Detta utskottets sammanjemkningsförslag afslogs af Andra Kammaren, och derigenom föll frågan vid den riksdagen.

De skäl som tala derför, att lagutskottets betänkande såsom det nu är affattadt ej bör bifallas, kunna i korthet sammanfattas sålunda, att det efter reservanternas uppfattning är alldeles nödvändigt, att såsom vilkor för arfsrätt stadgas, att modren under sin lifstid genom anteckning i kyrkoboken ådagalagt, att barnet skall anses såsom hennes. Ty efterskänker man denna fordran, lemnas fältet öppet för skandalösa rättegångar efter modrens död, då personer kunna uppträda och utan allt fog, men med åberopande af en bevisning, grundad på sqvaller och förtal, göra anspråk på att få deltaga i arvet. Att sådant ej kan vara lämpligt och att äfven, om dessa försök tillbakavisas, detta ej kan vara i öfverensstämmelse med en god rättsordning i dessa arfsförhållanden, torde ligga i öppen dag. Utskottets ledamöter från denna kammare hafva följaktligen ansett, att det berättigade intresse, som gör sig gällande i frågan, kan tillgodoses på det sätt, kammaren förra gången beslöt, och jag vågar värdsamt yrka, att kammaren vid denna riksdag vidblifver sitt vid förra riksdagen fattade beslut och att kammaren således besluter, att »Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta

Om ändrade
bestämmelser
förändrade oäkta
barns arfs-
rätt.

(Forts.)

utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, lika med äkta barn taga arf efter sin moder.»

Herr Fehrman: När denna fråga vid förra riksdagen förelåg till behandling, tog jag mig friheten yttra några ord emot motionens syfte. Jag gjorde det därför, att jag trodde, att en lagstiftning i den riktning, som motionen afser, skulle komma att bidra till förslappande af det sedliga medvetandet angående familjens och familjelivets helgd. Detsamma, som jag trodde då, tror jag ännu, och jag kan därför icke heller denna gång vara med om att gå i den af motionären eller utskottet föreslagna riktningen. Då utskottet vill tillbakavisa det motstånd, som blifvit gjordt mot en utsträckning af oäkta barns arfsrätt — det motstånd, som kommit från den allmänna moralens synpunkt — frågar utskottet, »hvarifrån den människokännedom är hemtad, som tror, att lättsinne och utsväfningar förekommas genom medvetandet, att frukten deraf går förlustig äkta barns rätt.» Nej, naturligtvis icke. Derom är det ej fråga, att direkt motverka lättsinne och utsväfningar genom att fränkänna oäkta barn utsträckt arfsrätt. Men när lättsinne och utsväfningar förekomma, hvilket ej kan på den vägen förhindras, då är det, menar jag — och derom är jag ej i kammaren ensam — af största vikt att upprätthålla medvetandet om, att det är lättsinne och utsväfningar och att ej göra gränsen mellan det sedliga och det osedliga flytande. Ett sätt att söka upprätthålla medvetandet om denna gräns är just, att de oäkta barnen ej ställas på samma linie som de äkta i fråga om arfsrätt. Och skulle man på den vägen, genom att ej tillerkänna de oäkta barnen de äkta barnens arfsrätt, bidra till att upprätthålla och skärpa det sedliga medvetandet i fråga om familjelivets helgd, kan jag ej anse det otänkbart, att man på en sådan indirekt väg kunde verka till att lättsinne och utsväfningar skulle förekommas.

När utskottet vidare inlåter sig på frågan om de betänkligheter, som från kyrklig synpunkt blifvit gjorda mot en sådan utsträckning, säger utskottet, att kyrkan — hvarvid utskottet särskildt gifver till känna, att det i detta sammanhang närmast tänker på katolicismen — »förblandat den felande med den oskyldige och tryckt osedlighetens kännemärke på den senares panna». Icke vet jag, att katolicismen så har gjort, men hvad som är säkert, är att vår kyrka icke gör det. Den förblandar icke den felande med den oskyldige i det afseendet. På de oäkta barnen har vår kyrka aldrig lagt någon skuld för föräldrarnes brott, till hvilket barnen naturligtvis ej äro skyldiga. Den har mycket väl vetat och vet att göra skilnad på den oskyldige och den skyldige. Men den vet också en annan sak, och det är den, att det fins en lag, i kraft af hvilken vissa brott medföra socialt olyckliga

påföljder äfven för dem, som ej varit direkt eller indirekt medskyldige i brottet. Det är en lag, som står öfver all juridisk lag, ty det är en organismens, det lefvande lifvets lag, och den står icke till att med något slags lagstiftning upphäfva. Den blir i alla fall beständande, huru mycket man än må från individualistisk ståndpunkt revoltera mot den. Af hvad jag nu haft äran yttra följer naturligtvis icke, att jag förnekar skyldigheten för en moder — och hvarför icke äfven för en fader? — att göra hvad som möjligen kan göras för att för de olyckliga barnen minska påföljden af det brott, hvartill barnen ej äro medskyldiga, men hvilkas olyckliga följder de ej kunna undgå att få vidkännas. Det kan ju ske vare sig genom gifva med varm hand eller på hvilket sätt som må kunna utfinnas. Jag kan naturligtvis så mycket mindre hafva något emot att så söka mildra dessa påföljder för barnen, som derigenom en tvåfaldig förmån vinnes, nemligen först beredande i någon mån af mildring för dessa olycklige i ett lidande, som de ej sjelfve vållat sig, och för det andra den förmån, som jag nästan sätter ännu högre, att derigenom blir tydligt och klart uttaladt, att det är en skilnad mellan äkta och oäkta barn, skilnad mellan sedliga och osedliga förbindelser. Det håller jag för min del för att vara den största förmånen, ty det bidrager direkt till att upprätthålla och skärpa det sedliga medvetandet i det afseendet.

Af hvad jag sålunda haft äran yttra framgår mitt yrkande klart, nemligen att jag måste yrka afslag både på motionen, utskottets betänkande och reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels, af herr *Annerstedt*, att kammaren skulle bifalla det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation, dels ock att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjordes proposition på bifall till utskottets hemställan samt derefter propositioner i enlighet med nyssnämnda båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande af herr *Annerstedts* förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 6 och 7 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 49 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Ändrade bestämmelser om talans fullföljande i fattigvårds-ärenden.

Herr *Annerstedt*: I den nu föreliggande kongl. propositionen har Kongl. Maj:t föreslagit, att till minskande af den arbetskvantitet, som åligger högsta domstolen, fattigvårdsmålen skola frantagas domstolens handläggning och, då Kongl. Maj:t ej ansett lämpligt, att dessa mål återflyttades till Kongl. Maj:t i statsrådet, kammarrätten bli sista

*Andrade be-
stämmler
om talans
fullföljanle i
fattigvårds-
ärenden.*

(Forts.)

instans i dylika mål. Det torde vara ganska allmänt känt, och utskottet erkänner äfven, att fattigvårdsmålen förläggande till högsta domstolen i sin mån bidragit till att antalet mål i högsta domstolen ökats och att, då denna domstol ej kan medhinna mer än ett visst antal mål om året, balansen ökats samt följaktligen den tid förlängts, som behöfs för att ett mål i allmänhet skall hinna blifva af högsta domstolen afgjort. Alla måste erkänna, att långsamhet i rättsskipningen och framför allt den långa tid, som erfordras för att få mål afgjorda i sista instansen, är en ganska beaktansvärd olägenhet för rättsskipningen och den allmänhet, som söker sin rätt. Ingen kan påstå, att ej det förslag, som nu föreligger, skulle i sin mån bidraga till att påskynda målen afgörande inom högsta domstolen, måhända icke så mycket, att ej andra åtgärder äfven kunde blifva erforderliga för att minska arbetsbördan i högsta domstolen, men det vore åtminstone ett steg, som vidtoges för att möjliggöra, att balansen icke skulle ökas utan i någon mån, om ock långsamt, minskas. Nu kan det knappast tillkomma mig såsom ledamot i kammarrätten att framlägga en vidlyftig utredning angående de skäl, på grund af hvilka man kan antaga, att kammarrätten skulle kunna, åtminstone med någon ändring i sin arbetsordning, uppfylla de ökade skyldigheter, som skulle läggas på densamma derigenom, att den blefve sista instans — ökade skyldigheter, icke i fråga om målen antal, utan i det större ansvar, som måste läggas på en domstol, som dömer i sista instans, än på den domstol, som dömer under det medvetande, att om den misstager sig, kan rättelse sökas i högre instans. Till bevis för detta antagande vill jag endast återropa högsta domstolens enhälliga yttrande i detta afseende, och den myndighet, som nu i många år granskat kammarrättens domar i fattigvårdsmål, måste anses såsom den kompetentaste myndigheten att bedöma, huruvida den af Kongl. Maj:t föreslagna åtgärden är möjlig att genomföra utan skada för rättsskipningen. Utgår man nu från den förutsättning, att kammarrätten således kan åtaga sig det ökade ansvar, som är ifrågasatt, synes mig någon invändning ej kunna hemtas från beskaffenheten af de mål, som äro i fråga att undandragas Kongl. Maj:ts pröfning. Frågan gäller ju här framför allt en kommunal utgift, huruvida den ena eller andra kommunen skall drabbas af kostnaden för fattigvård, som utgår efter den kända 1 § i fattigvårdslagen. Något annat afses i allmänhet ej i dessa mål. De må framträda under vexlande former, men kärnan i dem är alltid den: hvilken af dessa två eller flere kommuner skall betala kostnaden för detta fattighjorns fattigvård? Det förefaller mig, att den omständighet, att understundom ett kammarrätts beslut i fråga om hvilken kommun är dertill skyldig blifvit ändradt hos Kongl. Maj:t, ej bör anses innefatta tillräcklig anledning att afstå från ifrågavarande reform. Det är gifvet att rättsfrågor kunna uppfattas olika, då olika personer afgöra dem. Om jag ock erkänner, att sannolikheten talar för att Kongl. Maj:t i dessa få fall träffat ett riktigare afgörande än kammarrätten, vill jag dock påstå, att den omständigheten, att i dessa fall

afgörandet hos Kongl. Maj:t blifvit ett annat än hos kammarrätten — och i dessa fall har med all säkerhet målets utgång varit mycket tveksam och ej sällan beroende på ny, hos Kongl. Maj:t förebringad bevisning — om den väges mot den fördel, som kan vinnas, att i någon mån rättstvisternas afgörande i högsta instans påskyndas, icke kan anses böra utgöra något hinder för lagskipningens ordnande på det sätt, att ifrågavarande mål stanna i kammarrätten. Af sådan anledning och då jag — ehuru jag erkänner, att en stor del af fattigvårdslagens bestämmelser äro af den beskaffenhet, att de såsom rent administrativa föreskrifter kunna af Kongl. Maj:t ensidigt ändras — dock är af den mening, att Kongl. Maj:t i administrativ väg ej kan i fråga om en viss klass af mål upphäfva den visserligen ej i civil lag uttryckligen stadgade, men från grundlagens bestämmelser härflytande allmänna regeln, att alla rättstviser i vårt land kunna i sista instans dragas under Kongl. Maj:ts pröfning, antingen i statsrådet eller i högsta domstolen, och att följaktligen borttagandet af denna rättighet måste ske genom lagstiftning, åstadkommen i den ordning 87 § regeringsformen stadgar, får jag vördsamt på det sätt yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, öfver hvilket Kongl. Maj:t velat inhemta Riksdagens yttrande, att kammaren ville besluta, att Riksdagen för sin del antager Kongl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse af 49 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Ändrade bestämmelser om talans fullföljande i fattigvårdsärenden.

(Forts.)

Herr Hasselrot: I motsats mot lagutskottets ärade ordförande skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag. Hufvudsakliga anledningen till Kongl. Maj:ts proposition i frågan är den, att målens antal i högsta domstolen så ökats, att år från år balansen vuxit, och således befogade anspråk på målens skyndsamma behandling ej kunnat tillfredsställas, hvarjemte i någon mån kanske bidragit önskan att fattigvårdsmålen skulle skyndsammare afgöras, om de stannade hos kammarrätten. Jag tillåter mig häremot anmärka, att ehuru hänsyn bör tagas till dessa viktiga omständigheter, böra de likväl ej vara hufvudsakligen afgörande vid en sådan frågas bedömande som denna. Jag tror, att man dervid bör i första hand se på målens beskaffenhet och den pröfning de böra få. I det fallet ber jag att få påpeka, att, ehuru dessa fattigvårdsmål vanligen afse ett till beloppet ej stort ersättningsanspråk mellan de olika kommunerna, medför dock en dom om betalning af detta belopp jemväl skyldighet för den kommun, som deraf träffas, att för hela lifvet underhålla en person eller kanske en hel familj. Således är det i ekonomiskt hänseende en synnerligen viktig fråga. Ej heller är det så lätta mål. Förhållandena äro ofta så invecklade och besvärliga, att det fordras rätt stor juridisk skärpa och duglighet för deras afgörande. Det är sant, att högsta domstolen på senare tider i ej synnerligen många mål ändrat kammarrättens beslut. Men det är dock omkring $5\frac{1}{2}$ proc., d. v. s. 5–6 mål af 100. Och jag hemställer, om ej redan i denna omständighet ligger en viss betänklighet. Om ej dessa mål fått fullföljas hos

Ändrade be-
stämmelser
om talans
fullföljande
fattigvårds-
trends.

(Forts.)

högsta domstolen, hade kommunen i fråga fått nöja sig med ett, som man får antaga, mindre riktigt beslut. Nu säger man också, att det finnes tjuguarig praxis i högsta domstolen, som kammarrätten kan rätta sig efter. Men för det första är kammarrätten ej skyldig att rätta sig efter praxis och har ej heller alltid gjort detta, då högsta domstolen ju nödgats ändra åtskilliga dess utslag, och för det andra finnes ej någon garanti att vi få behålla fattigvårdsförordningen i dess nuvarande skick, och då den en gång blir ändrad, är den gamla praxis utan all nytta. Om det nu emellertid ej finnes något annat sätt att lätta högsta domstolens arbeten än det föreslagna, kunde man möjligen fränse de olägenheter, som dermed äro förenade, för ernående af en skyndsammare handläggning af de till högsta domstolens pröfning hänskjutna mål, men flera andra sätt finnas för vinnande af detta ändamål. Utskottet har påpekat ett. Det är nemligen en gammal vana hos allmänna åklagare att till Kongl. Maj:t fullfölja alla möjliga småmål, särskildt de, som angå olaglig försäljning af maltdrycker och spirituosa, i hvilka mål de åtnjuta andel i ådömda böter och utskänkingsafgifter. Häraf betungas högsta domstolen vida mera än af fattigvårdsmålen. Det har förut ifrågasatts, att allmän åklagare ej skulle ega att fullfölja dylik talan hos Kongl. Maj:t annat än efter inhemtande af justitiekanslerns tillstånd. En sådan bestämmelse, som skulle betydligt verka till lindring i högsta domstolens göromål, synes mig mycket mera tilltalande. Såväl det ena som det andra blefve dock här alltid ett palliativ; ty, vill man se saken rätt i ögonen, finnes ingen annan utväg i detta afseende än att öka högsta domstolens arbetskrafter, någonting som lättare låter sig genomföra än hvad möjligen kammaren tror. Då jag antager, att flertalet af kammarens ledamöter saknar närmare kunnedom om högsta domstolens arbetsätt, skall jag tillåta mig att härför redogöra för att visa, hurusom en obetydlig ökning af antalet ledamöter skulle kunna leda till det önskade resultatet.

Högsta domstolen består som bekant af 16 ledamöter, hvilka sitta på två afdelningar med 7 ledamöter å hvarje. Tvenne justitieråd äro sålunda alltid i sin tur lediga. Endast den ena divisionen arbetar året om, den andra blott 6 månader. Nu äro divisionerna icke på det sättet sammansatta, att vissa af ledamöterna höra till den ena, och andra åter till den andra afdelningen, utan justitieråden hafva sig emellan uppgjord en arbetsordning, efter hvilken de successive träda in i tienstgöring, och således ändras divisionernas sammansättning för hvarje vecka. Genom denna anordning arbetar ett justitieråd i regeln åtta månader af året och åtnjuter ledighet omkring fyra månader, hvilka åtta månader torde vara den högsta arbetstid, man kan fordra af en embetsman i sådan ställning och med ett så ytterst ansträngande arbete. Om nu justitierådens antal ökades blott med ett enda, skulle, utan att något justitieråds arbetstid ökades, den andra divisionen kunna med 7 ledamöter arbeta en hel månad längre än nu, och man skulle på denna enda månad uppnå en arbetsprodukt af vida större

betydenhet än som motsvaras af fattigvårdsmålen. Ville man öka antalet med ytterligare ett justitieråd, d. v. s. med 2 nya, kunde den andra afdelningen sitta mer än 8 månader i stället för nu i 6. Mig synes, som om en dylik åtgärd vore mycket att föredraga framför den nu ifrågasatta, som i allt fall, såsom jag förut påpekat, endast blefve ett palliativ. Utgiften komme nog att blifva rätt betydlig i följd af motsvarande erforderlig tillökning i antalet föredragande af öfrige tjänstemän, men förr eller senare måste Riksdagen i allt fall gå in derpå, då landets ökade folkmängd, ökade industriella och kommersiella verksamhet samt ökad liflighet å alla områden ovilkorligen komma att föranleda en ökning uti rättstvisternas antal och derigenom allt mer och mer betunga högsta domstolens arbeten.

Jag tror således, att den åtgärd man nu föreslagit icke är den rigtiga och ej skulle leda till det mål, hvarefter man sträfvar, hvarför jag ock anser, att man under närvarande förhållanden gör klokast uti att afslå Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Rudebeck: Till hvad den siste ärade talaren yttrat har jag endast något att tillägga. Jag ber att få bemärka, det man här utgår från det antagandet, att fattigvårdsmålen äro af jemförelse ringa betydelse. De äro, efter min åsigt, tvärtom af ganska stor betydelse, och en hvar, som känner till förhållandena på landet och hvad betydelse fattigvårdstungan der har, skall vitsorda detta förhållande, att fattigvårdsmålen äro af den vikt, att de väl behöfva all den pröfning, som nu egnas dem. Det är, som en föregående talare yttrade, visserligen sant, att när ett fattigvårdsmål anhängiggöres, afser det eller synes det afse ett relativt ringa belopp, ty enligt fattigvårdsförordningen skall, innan en månad förflutit efter det ett fattigunderstöd lemnats, den kommun, som lemnat detsamma, utsöka det hos kommun, som ansetts skyldig betala det, och det tvistiga beloppet är från början, då till siffran, obetydligt; men detta belopp återkommer sedan en gång hvarje månad under kanske en lång följd af år. Således — långt ifrån att vara en för kommunen ringa sak utan egentlig betydelse, kan målet tvärtom medföra en högst väsentligt ökad fattigvårdstunga. Jag vill vidare uppmärksamma, att handläggningen af dylika mål är skriftlig, och för vederbörande sökande är det förenadt med stor svårighet och tidsutdrägt att erhålla en utredning, som kräfves för målens rätta bedömande. Det ligger i sakens natur, att förhållandet är mycket olika i mål med muntlig procedur vid underrätt och i de mål, der, såsom i regel i fattigvårdsmål, förhandlingarna äro endast skriftliga. I senare fallet beror utgången till stor del på parternas förmåga att i sina skrifter redogöra för alla sakförhållanden och framhålla alla de skäl och omständigheter, som skola beaktas. De personer, som skola föra dessa mål, ordförändena i kommunalnämnder eller i fattigvårdsstyrelser, hafva mången gång betydliga svårigheter att från den kommun, med hvilken det tvistas, införskaffa alla de upplysningar, som erfordras och för att tydliggöra sakernas rätta sammanhang, hvilka svårigheter äro väl

Ändrade bestämmelser om talans fullföljande i fattigvårdsärenden.
(Forts.)

*Ändrade be-
stämmelser
om talans
fullföljande i
fattigvårds-
ärenden.*
(Forts.)

kända för hvar och en, som haft med sådana mål att skaffa. Att då undandraga de sökande i dessa mål rättigheten att få deras sak pröfvad äfven af Kongl. Maj:t synes mig föga välbetänkt. Visserligen är det sant, att det är blott ett jemförelsevis ringa antal mål, deri kammarrättens utslag blifvit af Kongl. Maj:t ändradt, men jag säger i likhet med en föregående talare och i likhet äfven med utskottet, att i alla fall framgår deraf, att saknaden af högsta domstolens pröfning skulle i flera fall hafva ledt derhän, att vederbörande fått åtnöja sig med ett beslut, som ej blifvit beslut, derest det understälts Kongl. Maj:ts pröfning. Denna omständighet är för mig talande och af större betydelse än den olägenhet, som är egentliga grunden för den kongl. propositionen, helst som, på sätt den föregående talaren påpekade, denna olägenhet, hopandet af göromål på högsta domstolen, bör kunna på ett annat och vida bättre sätt afhjelpas utan att medföra så menliga följder, som enligt mitt förmenande kunna uppkomma genom antagandet af Kongl. Maj:ts förslag.

På dessa skäl vågar jag vördsamt instämma i utskottets hemställan om afslag.

Herr Stråle: Fattigvårdsmål sönderfalla i två särskilda delar, den ena den rent juridiska frågan om hemortsrätten, den andra, som jag skulle vilja kalla den patriarkaliska eller administrativa, nemligen frågan om fattigvård skall gifvas och om beloppet, hvarmed det erkända fattigvårdsbehovet skall tillgodoses. Det må nu vara sant, att genom en tjuguarig praxis den första frågan kan anses vara genom prejudikat kufvudsakligen afgjord, men jag lemmar derhän, huruvida det samma äfven kan sägas om den senare, eller den administrativa, den som afser, huruvida en fattig familj skall få ett eller två pund mjöl en eller två sillar o. s. v. Det må äfven vara en sanning, att kammarrättens utslag i fattigvårdsmål på senare tider endast undantagsvis ändrats af högsta domstolen, men i förflutna tider var så icke alltid fallet. Nu kunna ju åsigterna inom kammarrätten skifta med ombyte af ledamöter: nya idéer kunna bana sig väg, om man bör bedöma förekommande frågor så eller så, likasom man ofta ser, huru i t. ex. hofrätterna det ibland uppkastas nya tolkningar af lagar och författningar. Jag håller före, att det är af stor vikt, att den, hvilkens rätt det gäller, kan få underställa densamma Kongl. Maj:ts pröfning. Hos svenska folket fortlefver ännu den föreställningen, att, om man tappat ett mål vid en lägre instans, skall man hafva rätt att få gå "till kungs", och jag hoppas, att den rätten ej skall dem beröfvas. Vi se också, att af Andra Kammarens ledamöter inom utskottet ingen enda reserverat sig.

Jag tillstyrker för min del bifall till lagutskottets utlåtande.

Herr Wennerberg: Det är en känd sak, att, innan fattigvårdsmålen öfverlemnades till högsta domstolen att der af Kongl. Maj:t i sista hand afgöras, behandlades dessa mål på administrativ väg af

Konungen i statsrådet på föredragning af chefen för ecklesiastikdepartementet. På den tiden voro fattigvårdsmålen icke blott kvantitativt betydligt flera än nu, utan de voro äfven qualitativt af så heterogen natur, att de verkligen togo i anspråk ett mycket ansträngande arbete. Sedan vi nu fått den 49 § i fattigvårdsförordningen, som hänvisar dessa måls slutbehandling till högsta domstolen och — som äfven torde vara allmänt känt — de numera nästan uteslutande bestå i tvister kommunerna emellan, så har deras kvalitet äfven minskats i förhållande till den minskade kvantiteten, hvilket dock icke hindrar, att dessa mål rätt ofta äro af en invecklad och svår beskaffenhet.

Nu hafva, sedan fattigvårdsmålen öfverflyttades till högsta domstolen, ett par gånger inom riksdagen gjorts ifriga försök att befria högsta domstolen från besväret med dessa mål, men utan framgång. Att högsta domstolen bör åtnjuta denna befrielse, finner jag ingalunda vara för mycket begärdt, då högsta domstolen har alldeles tillräcklig sysselsättning med sina andra mål och ärenden. För mig gäller blott såsom det viktigaste, att dessa mål slutligen afgöras af Kongl. Maj:t, det må nu vara af Kongl. Maj:t i statsrådet eller i högsta domstolen. Annu lever nemligen inom den svenska allmogen med fullt lif den åsigten, att när Kongl. Maj:t afdömt en tvistefråga, då är det också slut på bataljen och man är nöjd. Det är också nästan rörande att se, hurusom just i afseende på fattigvårdsmål den ena parten med mer eller mindre skäl är färdig att offra arbete och penningar för att få sitt mål framlagdt inför Kongl. Maj:ts ögon. Jag anser, att denna folkets uppfattning är någonting, som man bör akta sig att rubba. Den tiden torde tids nog komma, då man kanske är lika tillfredsstäld med en underrätts domslut som med Konungens, men der äro vi ännu icke.

Man har nu föreslagit, att dessa mål skulle stanna i kammarrätten och såsom skäl derfor framhållit, att af de hos Kongl. Maj:t från kammarrätten fullföljda fattigvårdsmål hafva blott ett ytterstringa fåtal blifvit ändrade, de allra flesta fastställda. Ja, mine herrar, jag får säga, att om blott ett enda utaf hundra så blifvit ändradt af Kongl. Maj:t, så hade dock detta för mig utgjort fullt tillräcklig anledning att rösta bifall till lagutskottets utlåtande.

Jag tviflar på att vår svenska allmoge skulle vara synnerligen belåten med att få erfara, att fattigvårdsmålen ej skulle få fullföljas hos Kongl. Maj:t. För oss kan det ju ställa sig såsom en en ganska klar sak, att, då tillräcklig juridisk insigt förefinnes hos kammarrätten, målen kunna lika väl slutbehandlas der som i statsrådet eller i högsta domstolen, om ock de exempel, som nyss framförts på ändring af kammarrättens utslag, torde i sin mån äfven hos andra modifiera en uppfattning, som jag ej kan dela; men om också så vore förhållandet, kvarstår i allt fall denna ändring såsom ett försök att kullkasta en opinion, på hvilken vårt folk i allmänhet sätter ett högt värde, hvilket bäst bevisas derutaf, att deras närmaste målsmän i Andra Kam-

*Ändrade be-
stämnelser
om talans
fullföljande i
fattigvårds-
ärenden.
(Forts.)*

Ändrade be-
stämnelser
om talans
fullföljande i
fattigvårds-
ärenden.
(Forts.)

maren nästan alltid hafva sagt ett bestämdt nej till någon förändring i detta afseende.

Jag vill mer än gerna medverka till att högsta domstolens arbetstunga lättas, och då det i slutet af utskottets utlåtande finnes framkastadt ett förslag, hvarpå detta utan större svårigheter skulle kunna låta sig genomföras, tager jag mig friheten att, ehuru den frågan ej egentligen här föreligger, nämna en annan till samma mål syftande utväg. Jag kan nemligen ej finna någonting lämpligare, än att dessa mål ginge till justitieministern likasom de en gång varit i statsrådet, men då något oegentligt på föredragning af chefen för ecklesiastikdepartementet. Då skulle dessa måls behandling, med de juridiska krafter och de insigter, som der vore att påräkna, handläggas på ett i alla afseenden tillfredsställande sätt, och högsta domstolen sålunda äfven vara befriad från densamma. Men, såsom jag förut sagt, den frågan föreligger ej här. Här gäller det blott, huruvida fattigvårdsmålen skola stanna i kammarrätten eller icke.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Moberg: Det har beklagligen kommit att blifva med frågan hvar fattigvårdsmålen slutligen skola handläggas alldeles som med de olyckliga understödstagare, hvarom i samma mål tvistas, att man har svårt finna rätta hemortsrätten därför att de, som tyngas af bördan, vilja bli densamma qvitt. Således, när ecklesiastikdepartementet behöfde lättnad i det på departementet hvilande arbete, flyttades fattigvårdsmålen öfver till högsta domstolen. Härom är naturligtvis ej annat än godt att säga, då fattigvårdsmålen derigenom blefvo underkastade eu allsidig och på högsta insigter grundad pröfning, sådan som landets högsta domstol endast kan skänka. Häruti låg ej heller något underskattande af betydelsen deraf, att tvister kommuner emellan i fattigvårdshänseende underkastas pröfning af de mest kompetente domare. Men när högsta domstolen nu behöfver lättnad i arbetsbördan, har man sökt bereda denna genom att förvandla den förutvarande mellaninstansen, kammarrätten, till högsta instans. Jag får i likhet med flera föregående talare bekänna, att en sådan lösning af frågan synes mig föga lycklig. Det är, på sätt blifvit påpekadt, en gammal häfdvunnen och efter min öfvertygelse mycket god uppfattning hos svenska folket, hvilken det synes mig icke vara skäl att bortarbета, att det önskar få sina tvister i sista hand bedömda af Kongl. Maj:t, och om något åsidosättande af denna önskan skall göras, bör sådant enligt min åsigt endast ske uti mål och ärenden af underordnad betydelse, men härtill kan åtminstone jag för min del ej räkna fattigvårdsmålen, just af skäl, som redan utaf en föregående talare framhållits.

Jag kan ej heller dela den af högsta domstolen uttalade uppfattning, att sakförhållandet i fattigvårdsmål i allmänhet är synnerligen enkelt, och om jag till stöd för denna min mening ej vill åberopa den omständigheten, att jag — ehuru mångårig ordförande i fattigvårdsstyrelse och således med dylika mål rätt väl förtrogen — ganska

ofta stannat i villrådighet om rätta tolkningen af fattigvårdsförordningens olika stadganden, hvilket ju kunde bero på bristande öm-dömesförmåga på min sida, så torde dock den omständigheten, hvarom juridisk tidskrift bär vittne, att såväl inom kammarrätten som inom högsta domstolen ofta i fattigvårdsmål olika meningar gjort sig gällande, berättiga till det antagandet, att den rätta lagtolkningen öfver fattigvårdsmål icke är så alldeles gifven.

*Ändrade be-
stämme-
lser
om talans
fullföljande i
fattigvårds-
ärenden.*
(Forts.)

Det talar visserligen mycket vackert till förmån för kammarrättens både samvetsgrannhet och skicklighet — hvilka egenskaper jag för öfrigt är den siste att vilja ifrågasätta — att endast 4,6 % af de från kammarrätten fullföljda mål blifvit af Kongl. Maj:t ändrade. Men härvid får ej förbises, att de ändrade målen kunnat angå viktiga principiella tolkningar af fattigvårdsförordningens föreskrifter, de der sedan fått lända kammarrätten till efterrättelse. I allt fall torde beräkningsgrunden i procent af ändrade mål i högsta instans ej vara en fullt tillförlitlig värdemätare för behovet af denna instans. Ty ändring af blott ett enda viktigt mål kan vara af mycken vikt och betydelse såväl för det allmänna som för den enskilde, för det kommande ej mindre än för det närvarande. För ett prejudikat af högsta domstolen böjer sig gerna den svenska embetsmannen likasom den svenska allmänheten, men om samma benägenhet förefinnes i fråga om ett prejudikat af kammarrätten, torde, med all aktning för denna rätt, vara tillåtet att betvifla, helst om man besinnar, att i kammarrätten tjänstgöra ofta adjungerade ledamöter.

I Kongl. Maj:ts proposition framhålles, att åtgärder redan förut blifvit vidtagna för att förvandla en mellaninstans till högsta instans, nemligen hofrätten i fråga om lagsökning för gäld. Men lagsökning för gäld får ju endast ske på grund af klara fordringsbevis, hvaraf pröfningen i vanliga fall är ytterst enkel. Och dessutom vill jag i likhet med utskottet erinra om att återvinning alltid får sökas hos domstol, hvarigenom det står för den tappande parten öppet att få sin rätt pröfvad i alla instanser och således äfven hos Kongl. Maj:t. Om jag därför ej kan lemna mitt godkännande till Kongl. Maj:ts proposition, är jag dock icke blind för behovet att lätta på den börda, som hvilar på högsta domstolen, men då högsta domstolen sjelf förklarar, att fattigvårdsmålen äro af så synnerligen enkel natur, synes det föreslagna sättet för beredande af denna lättnad ej vara af beskaffenhet att kunna leda till det åsyftade målet. Då synes mig det af en föregående talare framhållna medlet, att öka högsta domstolens arbetskrafter, afgjort vara att föredraga. Det kån ej annat än väcka förvåning, att i en tid, då så många och stora uppoffringar på alla områden göras för tillgodoseende af den sanningen, att tid är penningar, den svenska allmänheten så tålmodigt underkastar sig, att den slutliga pröfningen af rättsförhållanden och angelägenheter, hvarpå ofta personers hela väl och ve bero, får hvila så länge som nu är och måste vara förhållandet. Den uppoffring, som statsverket finge vidkännas

Äntrade be-
stämmler
om talans
fullföljande i
fattigvårds-
ärenden.
(Forst.)

för förstärkande af högsta domstolens arbetskrafter, vore enligt mitt förmenande af obetydlig vigt i jemförelse med de stora fördelar, som den rättsökande allmänheten dermed kunde vinna. Särskildt vill jag i detta fall erinra om att kammarrätten i sitt utlåtande för reformens genomförande ifrågasätter, att kammarrättens ordinarie ledamöters antal skulle ökas. Det voro väl då bättre, synes mig, öka antalet af högsta domstolens ledamöter. Den enhet i lagskipningen, som högsta domstolen anser kunna äfventyras genom ökning af dess ledamöters antal, synes mig genom vidsträcktare tillämpning af 1876 års stadga äfvensom genom andra lämpliga åtgärder väl kunna bevaras. Min bestämda öfvertygelse är, att förr eller senare måste en sådan ökning i allt fall vidtagas, och därför vore det enligt min åsigt bäst, om det finge ske så godt först som sist, och att fattigvårdsmålen finge förblifva under högsta domstolens upplysta pröfning.

Jag anhåller om bifall till utskottets utlåtande.

Herr statsrådet Gilljam: Den kongl. proposition, som nu föreligger till pröfning, är hufvudsakligen, ja, jag kan säga ensamt, föranledd af det oroande förhållandet, att balansen af oafgjorda mål inom högsta domstolen för hvarje år ökas. Jag har i det afseendet genom chefen för justitiedepartementet fått några uppgifter, som jag skall bedja att få meddela kammaren. Högsta domstolen har sjelf, i sitt öfver det i eklestistikdepartementet utarbetade förslaget till förordning angående ändrad lydelse af 49 § i förordningen angående fattigvården afgifna yttrande, anfört, att de inkommande målen oafslutligen ökats, och att omfattande lagförslag under senare tiden ständigt hade hänskjutits till domstolen, samt att någon ändring i detta förhållande knappast kunde vara att motse. Det är därför nödvändigt att med allvar tänka på någon utväg, hvarigenom ett missförhållande kan häfvas, som icke allenast innebär de största olägenheter för de rättsökande, utan äfven mången gång verklig skada. Balansen i högsta domstolen af oafgjorda mål utgjorde under decenniet 1871—1880 i medeltal 500 årligen, under femårsperioden 1881—1886 600 och under åren 1891, 1892 och 1893 i medeltal pr år 1,115. Revisionssaker, som, då de afgjordes, voro mer än ett år gamla, utgjorde 1882 10 procent af hela antalet, 1887 22 procent och 1892 55 procent. Vid 1893 års slut hade balansen af revisionssaker uppgått till ett belopp af 487. 377 af dessa hade inkommit under 1893, men 98 redan 1892 och 12 1891. Under sådana förhållanden tror jag, mine herrar, att man behöfver se sig om både efter den utväg, som Kongl. Maj:t nu bjudit, och äfven efter andra. När sålunda utskottet talar om att i stället för att afskilja fattigvårdsmålen från högsta domstolen, skall man tänka på en föreskrift, att en allmän åklagare icke får fullfölja talan mot hofrätts utslag i brottmål annat än med justitiekanslerns samtycke, så får jag säga, att den åtgärden behöfves också, om jag än härvid tycker mig hafva rätt till den frågan, huruvida part och åklagare då komma i samma ställning i afseende på förfäktande af sin rätt. Den enskilda parten har ovilkorlig rätt att gå till högsta

domstolen, men åklagaren, som också har intresse af att få målet väl afgjort, skulle nödgas fråga justitiekanslern om lof. Hvad justitiekanslern skulle få för ökad arbete, derom vill jag ej nu tala.

Man har också här talat om att öka antalet af ledamöter i högsta domstolen. Jag tror, att ställningen är sådan, att vi få tänka på den utvägen också ganska snart, men vi skola icke förakta den lättnad, som nu bjudes, därför att andra mått och steg också blifva nödiga. Vi kunna börja med att tänka oss en ökning af högsta domstolens medlemmar med en eller två. Det är synnerligen behöfligt hvilket ögonblick som helst.

Det har här likaledes sagts, att, äfven om man erkänner, att högsta domstolens arbetsbörd för närvarande är allt för tung, det dock är målens *beskaffenhet*, som skall afgöra, huruvida de böra bringas fram till sista instansen, eller om en förutvarande mellaninstans för dessa kan blifva den sista. Jag är icke jurist, men jag har hört mig för hos personer, som stå dessa saker mycket nära, och de hafva samstämmigt förklarat, att just fattigvårdsmålen i allmänhet äro mycket obetydliga mål och till följd af sin beskaffenhet temligen främmande för högsta domstolens behandling. Den allra största delen af dem utgöres af tvister, om och i hvad mån en person kan vara i behof af fattigvård, der pröfningen vanligen resulterar i en granskning af företedda läkarebetyg och andra intyg. En annan stor del utgöres af tvister, hvar en person har sin rätta hemort, och blott en mycket obetydlig del utgöres enligt dessa herrars åsigt af mål af rent juridisk beskaffenhet. Men skall då verkligen kammarrätten anses oskicklig att afgöra äfven dessa sista fåtaliga mål af svårare beskaffenhet? Jag tror, att vi måste anse, att målen få en god behandling, då de först skola prövas af Konungens befallningshafvande, som redan enligt gällande författningar skola söka att bereda målen all den utredning, som är möjlig, och sedan komma de till en för hela riket gemensam öfverdomstol. Det synes mig vara ett rätt betryggande sätt att se både kommuner och enskilde till godo. Jag har visserligen hört både en och två talare säga, att vore det också blott ett enda mål, hvari kammarrättens utslag ändrades af högsta domstolen, så vore detta enda mål tillräckligt värdigt och viktigt, att den nuvarande behandlingen skall fortfaara. Ja, så kan man tala, när man ser saken riktigt idealistiskt, men ser man på, hvad folk i allmänhet kunna åstadkomma på ena och andra området, så tror jag, att det ligger en hel hop öfverdrift i detta påstående.

Jag vill bedja herrarne kasta en blick på de tabeller, som äro vidfogade Kongl. Maj:ts proposition. Man får då se, att å ena sidan det skulle vara en rätt afsevärd lindring för högsta domstolen att blifva befriad från dessa fattigvårdsmål. De till högsta domstolen inkomna fattigvårdsmålen utgjorde 1873 ett antal af 56, men 1893 127 och hafva varit uppe på 167 under ett år. Det är sålunda en icke så obetydlig lättnad, som högsta domstolen skulle få, om den befriades från dessa mål, likasom jag påstår, att af en bland tabellerna å andra sidan framgår, att det är ett jmförelsevis litet antal fall, der kammarrättens utslag

Ändrade bestämmelser om talans fullfulljande i fattigvårds-ärenden.
(Forts.)

Ändrade be-
stämmler
om talans
fullföljande i
fattigvårds-
ärenden.

(Forts.)

i dylika mål blifvit ändrade, och jag tillägger, att enligt hvad högsta domstolen sjelf påstår, äro ändringarna i dessa fall ofta föranledda af den omständigheten, att vederbörande part först hos högsta domstolen presterat den utredning och bevisning, som han både kunnat och bort prestera förut. Utskottet talar också om, att den praxis, som under årens lopp vunnits i högsta domstolen, icke kan hafva något egentligt värde för kammarrätten, i synnerhet som kammarrätten icke behöver rätta sig efter högsta domstolens praxis. Jag vet, att en domare bör döma blott efter egen öfvertygelse om hvad rätt är, men är det så att ett slags mål oupphörligen fått en viss lösning, då tycker jag, att prejudikaten för honom i mer eller mindre mån böra få karakteren af en lagtolkning, efter hvilken han bör rätta sig. Jag skall dock icke inlåta mig närmare på denna ömtåliga fråga. Utskottet har ytterligare tillagt, att fattigvårdsförordningen kan ändras, och sagt, att då är denna praxis af ingen betydelse. Tro då herrarne, att man i ett tag skall ändra hela förordningen, och när en ändring göres, får man icke då en utredning och motivering, som är den bästa vägledningen för en blifvande domare?

På grund af hvad jag anført får jag hemställa, att kammaren behagade bifalla det af lagutskottets ordförande, herr Annerstedt, framställda yrkandet.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Annerstedt*, att kammaren ville afslå utskottets hemställan och besluta, att Riksdagen skulle för sin del antaga Kongl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse af 49 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af herr Annerstedts yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och beslutar, att Riksdagen skall för sin del antaga Kongl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse af 49 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 61.

Herr statsrådet *Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förordning angående uppskof i vissa fall med tillämpning af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891.

Denna kongl. proposition blef härpå föredragen och hänvisad till lagutskottet.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 31, till Konungen, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 44, i anledning af väckta motioner om ändring i 32 § värnpligtslagen, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo Första Kammarans tillfälliga utskotts den 6 och 7 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 1, angående ifrågasatt skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om stadgande af svårare påföljd för oloflig försäljning af vin och maltdrycker i vissa fall.

Ifrågasatt svårare påföljd för oloflig försäljning af vin och malt-drycker i vissa fall.

Herr Lothigius: I nu gällande förordning angående försäljning af vin och maltdrycker är ansvaret för den, som olofligen utskänker vin eller maltdrycker, eller den, som på landet försäljer sådana drycker utan erhållet tillstånd till afhemtning i mindre myckenhet än 10 liter, bestämdt, första gången sådan förbrytelse eger rum till högst 50 kronors böter, andra gången till högst 100 kronors samt tredje och följande gånger till högst 200 kronors böter, hvarjeme, derest den, som är under åtal för öfverträdelse af författningen, derunder fortsätter förbrytelsen, han för hvarje gång, stämning eller kallelse honom delgifves, ådömes särskilda böter. Böterna för dessa förseelser kunna således uppgå till ganska höga belopp, så höga, att,

*Ifrågasatt
svårare på-
följd för olof-
lig försälj-
ning af vin
och malt-
drycker i
vissa fall.*

(Forts.)

der tillgång till böternas erläggande saknas, det högsta i lag medgifna förvandlingsstraffet, eller 60 dagars fängelse, kan komma till tillämpning. Om förhöjning af detta bötesansvar har motionären icke väckt förslag, utan hafva såväl motionären som utskottet medgifvit, att straffet kan anses vara väl afvägdt och lämpligt. Men, säga motionären och utskottet, i vissa delar af riket, der denna olofliga handtering visat sig vara synnerligen vinstgivande, är det nu stadgade straffet otillräckligt för att förhindra öfverträdelse af förfatningens föreskrifter, och motionären och utskottet anse, att för att åstadkomma en sådan verkan, skulle det vara nyttigt att införa det stadgandet, att jemte det den, som öfverträdit förfatningens föreskrifter i detta hänseende, ådömes nu bestämda böter, det parti vin eller maldrycker, som funnes i försäljningslokalen, äfvensom de kärl, som för varans afhemtning vore tjenliga, skulle dömas förbrutna. Ett alldeles lika lydande förslag framlades af samme motionär vid 1892 års riksdag och afslogs då af kammaren. I den debatt, som då egde rum, yttrade lagutskottets ordförande, bland annat, att den moderna rigtningen i fråga om de straffarter, som efter allmän strafflag finge ådömas, ginge ut derpå att i allmänhet borttaga konfiskationsstraffet såsom otjenligt och orättvist. Ja, för visso är konfiskationsstraffet både otjenligt och orättvist. Vid tillämpningen af detta straff beror straffmättet icke, såsom det naturligen bör göra, på domstolens pröfning af förbrytelsens art och beskaffenhet och på pröfning, huruvida förbrytelsen må hafva skett under förmildrande eller försvärande omständigheter, utan på ren slump, det beror på, huru stort det lager, som är underkastadt beslag, kan hafva varit just vid det tillfälle, då beslaget egt rum. Om sålunda denna straffart i allmänhet är förkastlig, och man inom lagstiftningen arbetar på att bortskaffa den ur den allmänna strafflagen, kan man väl icke, såsom utskottet gjort, af den omständigheten, att denna straffart för ett med det förevarande närbeslägtadt brott, nemligen oloflig försäljning af bränvin, fortfarande kvarstår, taga sig anledning att ytterligare på ett nytt område utsträcka användningen af en olämplig och orättvis straffart. Ändamålet med detta förslag skulle, efter hvad motionären angifvit, vara, att man skulle härigenom hämma och minska försäljningen på de s. k. lönkrogarne på landet. De, som yrkesmessigt bedrifva sådan försäljning, säger motionären, låta sig ingalunda afskräckas af två månaders fängelsestraff, men om man toge i beslag deras lager, skulle den olofliga handteringen afstanna. Men hvad är enklare för den, som bedrifver denna rörelse, än att rangera sig så, att han inom försäljningslokalen håller en så obetydlig quantitet af dessa varor, att förlusten i händelse af beslag blir ganska ringa, under det att han har sitt hufvudsakliga lager i en kallare eller annan lokal, som ligger utanför den byggnad, der försäljningen sker. Om således denna straffpåföljd äfven är överksam på vissa håll, så kan den dock på andra håll leda till högst betänkliga orättvisor. Under det att, såsom nämtdt, på en liten lönkrog på landet det blir ett obetydligt beslag, så kan det deremot, om i en stor vinhandel, t. ex. här i Stockholm, ett biträde be-

går ett brott mot förordningen, hela det stora vinlagret, som ofta förvaras i flera rum och källare, hvilka för kunderna äro tillgängliga, komma att dömas förbrutet.

Jag ber att på dessa skäl få yrka, att kammaren måtte afslå motionen och utskottets förslag.

Herr Ölander: Innan jag bemöter de anmärkningar, som framstälts mot föreliggande förslag, skall jag be att få göra några erinringar angående anledningen till min motion. För litet hvar af eder, mine herrar, är det bekant, huru länge det dröjer, innan en rättegång på landet kan hinna blifva afgjord, i synnerhet på de orter, der endast två ting om året förekomma. Och säkert är, att en lönkrögare icke påskyndar rättegångens afgörande. Han infinner sig i regel icke till det första tinget och ganska ofta icke heller till det andra, och så har redan ett år förflutit, innan rättegången kan sägas ens hafva börjat. Sant är visserligen, att han för sin utevaro hvarje gång fälles till böter, men då han i regel saknar tillgång till böternas gäldande och dessa icke kunna förvandlas till annat straff, förr än målet blifvit slutligen afgjort, hafva dessa böter icke annan inverkan, än att den tilltalade än mera försöker att draga ut på tiden. När han slutligen inställer sig vid rätten, nekar han vanligtvis till den åtalade försäljningen, och då måste målet ytterligare uppskjutas för bevisnings förebringande. Så går år efter år, innan målet kan afdömas, och under tiden fortgår den olofliga försäljningen midt för näsan på åklagaremagten, som, i saknad af beslagsrätt, står alldeles rådlös, utan någon utväg att förhindra densamma. Visserligen kan åklagaren genom nya stämningar väcka upprepade åtal, men dessa handläggas i sammanhang med det gamla målet, och utskänkningen fortgår alltjemt. När domen ändtligen meddelats, och den tilltalade i bästa fall fälts till böter, hvilka, då en lönkrögare i allmänhet drager försorg om att han icke eger tillgångar till deras gäldande, blifva förvandlade till ett kortare fängelsestraff, samt den tilltalade undergått straffet, börjar han på nytt med försäljningen eller, rättare sagt, fortsätter densamma, enär den aldrig afstannat, utan under fängelsetiden vanligen föreståtts af hans husfolk, hans hustru, barn eller tjenare.

Lagen, sådan den nu är, är således på sätt och vis magtlös, den är icke i stånd att hindra lönkrögariet; och jag vet personer inom min domsaga, hvilka ända sedan jag tillträdde densamma eller sedan 15 år tillbaka trots upprepade åtal utan afbrott fortsatt med oloflig öltskänkning ända till den dag, som i dag är — och detta är icke åklagaremagtens fel.

Det är för att råda bot för dessa missbruk som motionen tillkommit, och jag är ledsen öfver att så många anmärkningar blifvit gjorda mot den lilla lagförändring, densamma äsyftar.

Hvad först beträffar reservanternas anmärkning om olämpligheten af konfiskationsstraffet i fråga om vinhandel i städerna, skulle jag kunna derpå svara, att om en vinhandlande gör sig skyldig till öfver-

*Ifrågasatt
svårare på-
följd för olof-
lig försälj-
ning af vin
och malt-
drycker i
rissa fall.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
svårare på-
följd för olof-
lig försälj-
ning af vin
och malt-
drycker i
rissa fall.*

(Forts.)

trädelse af de rättigheter honom i sådant afseende tillkommer, så är han ju sjelf orsaken till de påföljder, som dermed äro förenade och som kunna genom iakttagande af lagens föreskrifter undvikas. Men jag förstår, att reservanterna afse förhållanden, dervid icke precis föreligger *afsigt* att begå en lagöfverträdelse, utan förseelsen är beroende på obetänksamhet eller möjligen också okunnighet om eller oriktig tolkning af lagens föreskrifter, samt att reservanterna hysa farhåga för att allmänna åklagaren härvid skulle, lockad af utsigten till en större vinst, till sin fördel begagna sig af denna obetänksamhet eller okunnighet. Men jag tror, att denna farhåga icke är grundad, utan något öfverdrifven. Om verkligen en vinhandlande icke har för *afsigt* att genom något olofligt förfarande bereda sig fördel, är det väl också sannolikt, att han vid försäljningen iakttager nödig försigtighet, så att han icke alldeles ändamålslost blottställer sig för en i ekonomiskt afseende för honom så farlig åtgärd som ett beslag. Och hvad okunnigheten beträffar, är den ett mycket dåligt skäl att åberopa, ty det tillkommer väl den, som utöfvar en näring, att taga kännedom om lagens föreskrifter i fråga om vilkoren för dess utöfvande. En sådan okunnighet kunde dessutom åberopas i fråga om hvilken ekonomisk författning som helst och har också — derom har jag erfarenhet — åberopats af dem, som tilltalats för öfverträdelse af den senaste margarinförfattningen, hvars många detaljbestämmelser äro ganska svåra att såväl inlära som behålla i minnet. Men vid dessa svårigheter fästes vid författningens antagande icke något afseende, trots de ganska känbara följderna och de exceptionellt höga böter, hvilka stadgades för hvarje den minsta öfverträdelse af någon af författningens många detaljföreskrifter.

Hvad angår det af den siste talaren anförda fallet med den olyckliga vinhandlanden, som skulle alldeles oförskylt kunna genom ett beslag förlora hela sitt vinlager, så är vid detta fall bra mycket uppkonstrueradt och kan väl icke gerna förekomma i verkligheten. Men i alla händelser torde ett sådant mera uppfantiseradt än sannolikt och i hvilket fall som helst alltid sjelfförvålladt missöde icke böra utgöra hinder för antagandet af en lagbestämmelse, som i öfrigt är gagnelig och behöflig.

Emellertid skulle jag icke hafva något emot att den af mig föreslagna påföljden icke omfattade oloflig vinförsäljning — dylik försäljning eger rum mycket sällan, och några strängare påföljder för densamma äro icke erforderliga — men jag har icke ansett mig kunna göra något undantag i sådant afseende, då den författning, hvori denna påföljd skulle införas, handlar om både vin och maldrycker och dessutom städse ställer dessa båda slags drycker i jembredd med hvarandra såväl i afseende på inskränkningarna i försäljningen deraf som beträffande de för öfverträdelse häraf bestämda straff. Det förefaller mig därför, som om jag skulle handlat inkonsekvent, om jag i förevarande afseende skilt de båda dryckerna från hvarandra. Min motion är emellertid, såsom jag nämnt, ej föranledd af några miss-

bruk vid försäljning af vin, utan endast rigtad mot oloflig försäljning af öl, och syftet med densamma skulle således vinnas, äfven om vinet undantoges. Men jag förmodar, att Kongl. Maj:t, som lagstiftningen i ifrågavarande afseende ensam tillkommer, icke skall underlåta att, om så påfordras, i den föreslagna lagbestämmelsen göra de modifikationer, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Jag öfvergår nu till reservanternas andra anmärkning. De säga, att, »den moderna rigtningen i denna fråga om de straffarter, som efter allmän strafflag må ådömas, går ut derpå att i allmänhet borttaga konfiskationsstraffet, såsom otjenligt och orättvist», och att »det icke kan vara skäl att i den ekonomiska lagstiftningen utsträcka användandet af en straffart, som man i den allmänna strafflagen söker inskränka». Hvad angår den allmänna strafflagen, hvilken, såsom bekant, utkom så tidigt som 1864, och således ej kan kallas modern för vår tid, så vet jag verkligen icke något enda deri förekommande straff, som är förenadt med konfiskationsåtgärd, men detta är antagligen icke beroende på någon modern uppfattning, utan snarare derpå, att de i strafflagen omförmälda brott icke lämpa sig för en sådan påföljd. Huru skulle nemligen en konfiskationspåföljd kunna tillämpas på straff för mord, rån, brott mot annans frihet, sedlighetsbrott o. s. v.? Man kan således icke gerna påstå, att frånvaron af denna påföljd i allmänna strafflagen bör motsvaras af en dylik frånvaro äfven i ekonomiska författningar. Åtminstone har en sådan metod icke hittills blifvit följd. Efter utfärdandet af 1864 års strafflag, hvilken således, efter hvad reservanterna säga, borttagit alla konfiskationsstraff, har den ena ekonomiska författningen efter den andra utfärdats, hvari denna påföljd upptagits, såsom t. ex. jagtstadgan af 1864, skogsförordningen af 1866, förordningen angående eldfarliga oljor af 1875, förordningen angående handel med ether m. m. af 1876, förordningen angående villkoren för tillverkning af bränvin af 1885, förordningen angående förbud mot införsel af varor med oriktig ursprungsbeteckning af 1888, margarinförfattningen af 1889, förordningen angående utländings rätt till idkande af handel i riket — deri konfiskationspåföljden visserligen blifvit reglerad, men dock bibehållits genom en författning, som utkommit så sent som 1893 — tullförfattningen och slutligen förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin, ur hvilken det nu föreslagna stadgandet är nästan ordagrant afskrifvet. Hvar den, af reservanterna åberopade, »moderna rigtningen» är att söka, kan jag således icke förstå. Icke är det åtminstone i den ekonomiska lagstiftningen. Man skulle snarare kunna säga, att öl- och vinförordningen utgör ett undantag från den hittills följda moderna rigtningen, nemligen konfiskationsstraffets bibehållande. Och högst besynnerligt vore, om en motsatt rigtning, hvars tillvaro, långt från att vara konstaterad, snarare synes mig genom nu anförda fakta vara vederlagd, skulle utgöra hinder för bifall till en lagförändring, som åtminstone inom den ort jag tillhör skulle vara af obestriddligt gagn. Att densamma äfven är behöflig på andra orter, har utskottet vitsordad, och

*Ifrågasatt
svårare på-
följd för olof-
lig försälj-
ning af vin-
och malt-
drycker i
vissa fall.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
svårare på-
följd för olof-
lig försälj-
ning af vin
och malt-
drycker i
vissa fall.*

(Forts.)

jag kan tillägga, att jag äfven från en annan ort erhållit skriftligt meddelande om att man vid sammanträden derstädes uttalat sig för önskvärdheten af ett bifall till motionen, ett bevis åtminstone på att äfven der den nuvarande författningen icke är tillfredsställande, eller fullt tillräcklig för sitt ändamål. Dessutom om verkliga orter finnas, der en dylik beslagspåföljd icke vore erforderlig, kommer den ju ej heller att der tillämpas. Den träffar ju endast den brottslige, och der ingen öfverträdelse eger rum, är den ju således fullt oskadlig. Det förhåller sig nemligen icke på samma sätt med denna påföljd som med inskränkningar och restriktioner i den lagliga försäljningen, med hvilka inskränkningar det ju i vissa fall kan vara hårdt att till fördel för en ort, der de kunna vara af nöden, betunga en annan, der missbruk icke förekommit.

Man har sagt, att påföljden skulle träffa ojemnt, beroende på huru mycket af den beslag underkastade varan vid beslagstillfället funnes i försäljningslokalen, och att den sålunda skulle vara orättvis. Jag undrar dock, om detta resonnement är fullt riktigt. Är det icke ett bevis på en brottsligare tendens att i och för oloflig försäljning hemtaga ett större parti af den förbjudna varan än ett mindre? Är ej brottet större i ju större omfattning det utöfvas, och är det så alldeles orättvist, att straffet då äfven blifver större? — Vidare har sagts, att bestämmelsen skulle kunna kringgås. Varan skulle kunna förvaras å annat ställe än försäljningslokalen och således undgå beslag. Ja, skulle man taga hänsyn till alla de tusen möjliga och omöjliga sätt, på hvilka ifrågavarande förordning kan kringgås och äfven försökt att kringgås och äfven mången gång lyckats att kringgås, ja, då finge man konsekvent stryka hela författningen, eller, rättare sagdt, då skulle densamma aldrig hafva kommit till. — Men trots allt detta, tror jag, att den varit till ganska mycket gagn, och det tror jag äfven att den af mig föreslagna bestämmelsen skall blifva. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Annerstedt: Motionären har utgått från den omständigheten, att, efter hans uppfattning, de straffbestämmelser, som förekomma i afseende på de olofliga tillvägagåenden, motionen afser, skulle vara otillräckliga. Han har dock icke föreslagit den närmast liggande utvägen att dels skärpa straffet, dels ock införa bestämmelsen, att om brottet fortsättes sedan åtal påbörjats, skall fortsättningen betraktas såsom ett särskildt brott och följaktligen särskildt straff därför ådömas. På sådant sätt skulle man kunna råda bot för de missförhållanden, som af motionären öfverklagats, då man på angifna sätt kan erhålla både ett straff, som i händelse af behof kan skärpas utöfver de sextio dagarne, och säkerhet därför, att icke, på sätt som framhållits, rörelsen strafflöst fortsättes, oaktadt åtal väckts. I stället härför har motionären såsom botemedel föreslagit en utväg, hvars ojemna verkan han visserligen söker förneka, men hvilken olägenhet den förste talaren

tydliggen uppvisat. I sitt yttrande förbigick motionären den betydelsefulla omständigheten, att varan icke skulle få tagas i beslag annat än för så vidt den finnes i försäljningslokalen. Nu är väl alldeles gifvet, att *försäljningslokalen* icke kan omfatta hela det hus eller hela den gård, der brottet har egt rum, utan är ett mera inskränkt område, hvadan följaktligen den ifrågasatta lagändringen kommer att för sin verkan vara hufvudsakligen beroende derpå, huru mycket af de inköpta varorna finnes i försäljningslokalen. Finnes der litet, är stadgandet kraftlöst. Finnes der en större quantitet, och förseelsen är obetydlig, verkar stadgandet ytterligt ojemnt och orättvist.

Konfiskation är naturligtvis en berättigad straffart i några fall, der antingen genom oloflig varuinförsel eller varutillverkning statens inkomster kringskåras eller ock en vara, som i ett eller annat hänseende är skadlig eller af annan anledning förbjuden, produceras. I förra fallet tager staten varan såsom ersättning för den svikligen undanhållna afgiften, i senare fallet konfiskeras varan för att förstöras. Men att, på sätt i senare tid blifvit modernt, öfverflytta denna straffart inom den ekonomiska lagstiftningen, tror jag vara en utväg, som icke öfverensstämmer med moderna lagstiftningsgrundsatser. Ty i olikhet med den föregående talaren hoppas och tror jag, att vår strafflag är ett uttryck icke för föråldrade rättsgrundsatser, utan för ganska moderna sådana, hvilka i Europas öfriga länder för närvarande äro gällande.

Det har funnits tider, då konfiskation i allmänna strafflagen tillämpades såsom straff för brott, hvilka man der med all magt ville bekämpa. Det fans en tid, då oloflig förbindelse med främmande magter spelade ungefär samma roll i strafflagen som onykterheten för närvarande inom lagstiftningen angående försäljning af bränvin, öl och andra likartade drycker. Man ville genom strängare straff och deribland konfiskation förhindra nämnda brott, ungefär likasom man nu tror sig kunna förhindra förseelser mot nykterheten genom införande af särskilda straffbestämmelser för oloflig försäljning af dryckesvaror. Af samma skäl, som man i fråga om nyssnämnda brott i strafflagen bortarbetat konfiskationsstraffet såsom olämpligt, synes man böra motarbeta denna straffarts införande vid brott mot lagarne om ölförsäljningen.

Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att vid det af motionären angifna förhållandet, att processen uti ifrågavarande mål drager en alltför lång tid, måste konfiskation af ett visst antal buteljer öl eller vin vara synnerligen olämplig på landsbygden. Hvar skola dessa buteljer förvaras, under det att målet pågår? Och när domen fallit, skall staten då ställa till offentlig auktion för försäljning af de beslagtagna buteljerna? Jag tror, att, huru än skulle förfaras med det beslagtagna godset, vare sig staten bortauktionerade detsamma eller lemnade det såsom belöning åt åklagaren, tillvägagångendet icke kunde anses lämpligt. Huru man än ser saken, torde det vara lämpligast, att kammararen afslår utskottets hemställan, och att motionären, då han vill råda bot för de olägenheter, som enligt hans erfarenhet förefinnas,

*Ifrågasatt
svårare på-
följd för olof-
lig försälj-
ning af vin
och malt-
drycker i
vissa fall.*

(Forts.)

*Frågasatt
svårare på-
följd för olof-
lig försälj-
ning af vin
och malt-
drycker i
vissa fall.
(Forts.)*

till en följande Riksdag inkommer med förslag om skärpta straffbestämmelser i fråga om de förseelser, han omtalat. Jag förenar mig med den förste talaren och yrkar afslag å utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med derunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 189, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10 om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af kongl. kungörelsen angående vissa åtgärder till förekommande af kolerans utbredning bland rikets invånare den 14 juli 1893.

Herr vice talmannen: Jag hemställer, att detta ärende måtte remitteras till kammarens tillfälliga utskott n:o 2.

Denna hemställan bifölles.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 190, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om förändrad anordning af fyrbelysningen vid Sandhammaren, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

*Om tillägg till
§ 7 i kam-
marens ord-
ningsstadga.*

Herr Reuterswärd erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag är betänkt på att väcka en motion, som uteslutande gäller Första Kammaren och följaktligen kan af kammaren genast behandlas, afslås eller bifallas. Jag föranledes dertill till följd af att i 7 § af den så kallade ordningsstadgan för kammaren föreskrives i första momentet, huru det skall tillgå vid val af suppleanter i de ständiga utskotten, och i följande moment, huru förfaras skall med afseende å val af suppleanter för valmän, som kammaren utser; min afsigt är således att ställa dessa båda moment i 7 § i full öfverensstämmelse med hvarandra. Derför föranlättes jag att väcka en motion i ämnet. 7 § 1 mom. lyder sålunda: »val af ledamöter i de ständiga utskotten skola företagas i den följd, hvori utskotten i riksdagsordningens 37 § finnas uppräknade. I enahanda ordning utses derefter suppleanter till ett antal, som, *derest icke kammaren särskildt annorlunda beslutar*, skall

motsvara hälften af de ordinarie ledamöternas, att, vid inträffadt förfall för dessa, i deras ställe inträda. Det röstetal, suppleanterna vid valet undfått, bestämmer ordningen för deras inkallande i vederbörande utskott.»

Sedermåra stadgas i 2 mom.: »hvad i föregående moment sagdt är om val af suppleanter, gäller äfven, då kammaren utser nämnd eller valmän, dock att dervid suppleanternas antal skall motsvara endast fjerdedelen af de ordinarie ledamöternas.»

Det har inträffat och kan inträffa, att antalet suppleanter t. ex. för de kammarens valmän, som skola deltaga i val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, befinnes för ringa, och att detta vållar, att icke 24 ledamöter äro tillstädes vid valet. Jag har sjelf närvarit som valförrättare vid ett eller annat tillfälle, då man måst göra ett uppehåll med förrättningen och söka få reda på några af dem, såsom uteblifvit, för att kunna verkställa valet. Nu har jag mig bekant, att vid det förestående valet äro två af kammarens valmän och en af suppleanterna hindrade att närvara. Vidare är en af valmännen hemrest på permission, och det kan ju lätt inträffa, att ytterligare en, två eller tre få förfall. Under sådana förhållanden skulle det kunna blifva den ena kammaren, som helt och hållet afgjorde valet. Jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet derpå, och jag anser för min del nödvändigt, att kammaren gifver sig sjelf den rättigheten att för särskilda fall öka suppleanternas antal. Det är med anledning deraf, som jag ber att få väcka en motion, hvilken jag här i största hast under diskussionen har affattat.

Efter uppläsandet af ifrågavarande motion tillade herr Reuterswärd: Genom införande af dessa ord i mom. 2 komma de båda momenten att fullständigt öfverensstämma med hvarandra. Såsom jag nyss tog mig friheten nämna, är detta en Första Kammarens egen angelägenhet, och för att nu icke något hinder må ligga i vägen för att valet skall kunna ske så fort som möjligt, skulle det vara mig kärt, om Första Kammaren genast ville bifalla hvad jag nu i motionsväg tagit mig friheten att föreslå.

Härefter aflemnades motionen, hvilken erhöi n:o 27 och öfverkriften: Angående tillägg till § 7 mom. 2 i ordningsstadgan för Riksdagens Första Kammare.

Motionen blef härpå föredragen och, sedan öfverläggningen i ämnet förklarats slutad, af kammaren bifallen.

Herr Reuterswärd: Med anledning af det beslut, kammaren nyss fattat, tager jag mig friheten föreslå, att kammaren behagade besluta att öka antalet suppleanter för de ledamöter, som skola deltaga i val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, med ytterligare fyra; och vågar jag tillika hos herr talmannen vördsamt

Om tillägg i § 7 i kammarens ordningsstadga.
(Forts.)

hemställa, att, för så vidt detta mitt förslag bifalles, valet af dessa suppleanter måtte få försiggå så fort som möjligt.

Denna hemställan bifölls.

Sedermera yttrade herr talmannen, det han finge föreslå, att val af ifrågavarande fyra nya suppleanter måtte anställas vid det kammarens sammanträde, som komme att hållas nästa fredag.

Detta förslag antogs.

Vidare tillkännagaf herr talmannen, att nyssnämnda sammanträde komme att börja kl. 11 f. m., på det att, derest det förestående valet af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jemte deras suppleanter blefve utsatt att företagas på aftonen samma dag, tillräcklig tid icke måtte saknas för utfärdande och delgifning af kallelse dertill.

Anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af väckta motioner, åsyftande förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för rätt att välja riksdagsmän i Andra Kammaren.

På begäran af grefve *Piper* beviljades honom ledighet från riksdagsgörömlen under fyra veckor, räknadt från denna dag.

Justerades tio protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,05 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.